

Sami Kiukkonen & Aki Leppänen

NUORTEN URHEILIJOIDEN DOPINGASENTEET JA
NIIHIN VAIKUTTAMINEN

Jyväskylän yliopisto

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Liikuntatieteiden laitos

Liikuntasosiologian

Pro gradu –tutkielma, kevät 2005

KIUKKONEN, SAMI & LEPPÄNEN, AKI: Nuorten urheilijoiden

dopingasenteet ja niihin vaikuttaminen

Pro gradu -tutkielma, 87 s., 12 liitesivua

Liikuntasosiologia

2005

Tässä tutkimuksessa selvitetään 15–20 -vuotiaiden, toisen asteen koulutuksessa olevien urheilijoiden asennoitumista dopingiin sekä sitä, kuinka dopingasenteisiin voitaisiin vaikuttaa. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Suomen antidopingtoimikunnan (ADT r.y.) kanssa, joka laati nuorille ”Nuoren urheilijan opas” -kirjaseen. Kartoitamme tutkimuksessamme, onko ADT:n laatimalla oppaalla ollut vaikutusta nuorten dopingasenteisiin sekä lisäsikö opas nuorten tietämystä dopingasioista.

Tarkastelemme tutkimuksessamme, mitkä olisivat tehokkaimpia väyliä dopingvalistukselle? Onko sukupuolten, ikäluokkien ja lajien välillä näkemuseroja dopingasioissa? Punaisena lankana kulkee normittamisen; normien ja valvonnan, sekä kasvattamisen merkitys urheilussa. Tulkintakehikkona toimii sosiologiasta johdettu AGIL -nelikenttä, jonka keskiöön on sijoitettu urheilu järjestelmänä.

Tutkimusta varten lähetettiin kyselylomakkeita kolmeen eri urheiluoppilaitokseen. Vastauksia kyselyyn saimme yhteensä 207 kappaletta. Tutkittava joukko oli iältään 15–20 -vuotiaita (vuosina 1983–1988 syntyneitä), aktiivisesti liikuntaa ja kilpaurheilua harrastavia nuoria. Tutkimusaineisto koostui lisäksi kolmesta teemahaastattelusta. Haastatteluissa selvitimme urheiluvalmentajien sekä liikunnanopettajien näkemystä toisaalta normittamisen, toisaalta kasvattamisen merkityksestä dopingin vastaisessa taistelussa.

Tutkimuksemme pohjalta on nähtävissä, että mikäli halutaan selviä ja pysyviä asennemuutoksia dopingin suhteen, on nuoria lähestyttävä kasvatuksellisin keinoin. Selvät pelisäännöt eli normit dopingin suhteen on kuitenkin oltava olemassa. Tärkeimmäksi dopingvalistuskanavaksi nuoret mainitsivat valmentajan. Yhdeksän kymmenestä nuoresta koki oppaalla olleen merkitystä oman dopingtietouden lisääntymisessä.

Asiasanat: doping, antidoping, nuoret, asenteet, normit, kasvatus

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	2
JOHDANTO.....	6
1. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	8
2. NUORET JA DOPING.....	10
3. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	13
4. DOPINGIN KASVOT.....	15
4.1. Dopingin määritelmä.....	15
4.2. Kielletyt lääkeaineet ja menetelmät urheilussa.....	16
4.3. Ammattilaisuuden esiinmarssi.....	17
4.4 Modernin lääketieteen vahva merkitys.....	18
4.5. Urheilun kaupallistuminen.....	19
5. MORAALI; NORMIT, ASENTEET JA ARVOT.....	21
5.1. Normittamisen vaikeus: ”keinotekoisuus ja epäreilut tavat”.....	22
5.2. ”Mikä ei erikseen ole kielletty, on sallittu”.....	24
5.3. Asenne ja asennemuutos.....	29
5.4. Poikkeava asennesuuntautuminen.....	32
5.5. Amatörismin ihanne.....	33
5.6. Fair Play – reilun pelin ideaali.....	34

6. KASVATUS JA VALVONTA.....	36
6.1. Kasvatus käsitteenä.....	36
6.2. Nykyaikaisen huippu-urheilun "kasvatusvaatimukset".....	39
6.3. Dopingvalvonnan historia.....	41
6.4. Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry.....	42
6.5. Dopingrikkomukset ja -rangaistukset Suomessa.....	43
7. DOPINGASENTEIDEN TAUSTATEKIJÖITÄ.....	47
7.1. Arvostuksen tavoittelu.....	48
7.2. Valmentajan ja alakulttuurin merkitys.....	48
7.2.1. "Huvikseen voi juosta puhtaanakin, maailman huipulla ei.".....	50
7.2.2. "Doping on asia, jonka kanssa et voi pelata.".....	51
8. TUTKIMUSMENETELMÄT.....	54
8.1. Tutkimuksen perusjoukko ja otanta.....	54
8.2. Mittari, esikoe ja tulosten analysointi.....	55
8.3. Tutkimuksen luotettavuus.....	55
8.3.1. Reliaabelius.....	56
8.3.2. Validius.....	58
9. AINEISTON KERUU JA ANALYYSI.....	59
10. TUTKIMUSTULOKSET.....	60
10.1. Vastajaan liittyvät kysymykset.....	60
10.2. Valistuksen merkitys.....	61
10.3. Nuorten dopingasenteet ja käsitys huippu-urheilusta	63
10.4. Tehokkaimmat valistusväylät ja nuorten käsitys huippu-urheilusta...63	
10.5. Eri lajien harrastajien näkemykset.....	65
10.5.1. <i>Maailman huipulle ilman dopingia</i>	65
10.5.2. <i>Kuva nykyisestä huippu-urheilusta</i>	66

10.5.3. <i>Dopingin käyttö nuorten sarjoissa</i>	67
10.5.4. <i>Testauksen tarpeellisuus nuorten sarjoissa</i>	67
10.6. Erot oppilaitosten välillä.....	67
10.7. Erot sukupuolten välillä.....	68
10.8. Erot ikäluokkien välillä.....	69
11. PARSONSIN JA AGIL-KENTÄN KRITIIKKI.....	71
POHDINTA.....	74
LÄHDEAINEISTO.....	81
LIITTEET.....	88

JOHDANTO

Dopingin vastainen taistelu on tähän päivään mennessä vahvasti keskittynyt normittamiseen. Dopingin ympärillä pyörivä normiviidakko on sankka lukemattomine kiellettyine lääkkeineen, menetelmineen ja rangaistuksineen. Testauskäytännöt ovat totutusti laahanneet aineiden kehittelyn perässä. Olympialiikkeen perusta jaloine ”rehtiyden ja reippauden” -arvoineen ei enää pitkään aikaan ole kohdannut sitä todellisuutta, joka vallitsee huippu-urheilussa. Paroni Pierre de Coubertinin kehittämät Olympismien jalot opit, ”rehtiy-, reippaus-, ryhtiaatteineen”, ovat tomuttuneet huippu-urheilun viihteellisyyden ja markkinallisuuden jalkoihin jo ajat sitten. Onko tuohon ylväiden urheilijaritareiden aikaan enää paluuta – vai onko vilpítőntä urheilua koskaan ollutkaan? Sopiiko ”puhtaus” huippu-urheilukulttuuriin enää ollenkaan? Kuinka turvattaisiin puhtaampi huippu-urheilijasukupolvi: asettamalla tiukkoja kieltoja ja normeja vai kasvattamalla heitä kohti tervettä asennetta? Vai tarvitaanko molempia, ja missä määrin?

Edellä on kysymyksiä, jotka eivät varmasti tule kokonaisuudessaan ratkeamaan koskaan, mutta joita haluamme kuitenkin tutkimuksessamme tarkastella. Yleisesti vallitsevasta pessimistisestä huippu-urheilun tulevaisuudenkuvasta huolimatta jaksamme silti uskoa nuoriin ja siihen, että maailman huipulle asti pääsee ilman dopingin käyttöä. Näin uskoi myös suurin osa suorittamamme kyselyn nuorista. Vastaajista (205) ainoastaan 13 eli 6,3 % oli sitä mieltä, että huipulle ei ole mahdollisuutta päästä ilman dopingia. Toisaalta vertaistutkimukset (Miettinen & Rytty, 2004 sekä Santalahti, 2003) osoittavat, että fyysisen iän ja nuoren itsenäisyyden kasvaessa myös kriittisempi suhtautuminen dopingiin kasvaa.

Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään nuorten urheilijoiden asennoitumista dopingiin sekä sitä, kuinka dopingasenteeseen pystytään vaikuttamaan. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen antidopingtoimikunnan kanssa, joka on laatinut nuorille urheilijoille suunnatun Nuoren urheilijan antidopingoppaan. Vastaavanlaista opasta ei ole aiemmin julkaistu ADT:n toimesta. Tarkoituksenamme on kartoittaa onko ADT:n laatimalla käsikirjalla merkitystä nuorten asennoitumiseen dopingiin.

Urheilun ympärille on rakentunut perinteisesti hyvin korkea moraalinen kertomus puhtaasta ja rehdistä elämäntavasta. Tästä esimerkkinä on erityisesti olympia-aate herrasmiesurheilun ihanteineen. Urheilua on hyvin vaikea enää hahmottaa kokonaisuutena siitä syystä, että kaiken aikaa syntyy uusia ja yhä uudenlaisia lajeja, joiden toimintakulttuurit poikkeavat aiemmista. Näyttääkin siltä, että suomalaisen urheilun perinteinen suuri ja hyvä kertomus on pirstoutunut moneksi pienemmäksi, enemmän tai vähemmän hyväksi kertomukseksi. (Kotkavirta, 2004, 37.)

Tarkastelemme urheilun ideaalien (reilu peli, amatörismi) merkitystä nykyisessä huippu-urheilussa sekä niitä ominaisuuksia, joita nuorelta urheilijalta todella vaaditaan huipulle pääsemiseksi. On tiedostettava se tosiasia, että huippu-urheilun vaativuus ja suoranaisten raakamaisuus maailman terävimmällä huipulla on selkeästi ristiriidassa urheilun perinteisten kasvatusihanteiden kanssa. Kuljetamme tutkimuksemme teoriaosaa eteenpäin osin saamiemme kyselylomakkeiden avoimien vastauksien sekä teemahaastatteluiden suorien lainauksien avulla. Vastauksia ei siis tule nähdä totuuksina, vaan ne ohjaavat keskustelua ja kertovat siitä, kuinka tutkimuksen kohderyhmä asioista ajattelee. Teoriaosassa tutkimuksen kohderyhmän lainaukset, mielipiteet ja henkilökohtaiset käsitykset on esitetty kursiivilla.

1. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Päädyimme dopingaiheiseen tutkimukseen, koska meidän molempien mielenkiinto on jo pidemmän aikaa kohdistunut dopingin aiheuttamiin ongelmiin. Valitsemamme aihe ei voisi olla ajankohtaisempi ajatellen, mitä urheilun areenoilla nykyään tapahtuu; toistuvasti saamme kuulla dopingtapauksista, kiinnijääneistä ja epäilyistä. Olemme rajanneet tutkimuksemme nuoriin, joista myös tulevaisuuden huippu-urheilijat tulevat. Joskin heti on todettava, että vain murto-osa urheiluoppilaitoksissa opiskelevista nuorista koskaan yltää huipulle ja kaikki tuskin huipulle tavoittelevatkaan. Joka tapauksessa on tärkeää tietää, miten tuleva urheilijasukupolvi asennoituu dopingiin, jotta antidopingtyötä voitaisiin tehostaa sekä ohjata oikeaan suuntaan.

Tutkimus on merkityksellinen liikunnan yhteiskuntatieteille, koska kyseiselle tutkimusjoukolle (toisen asteen opiskelijat) ei ole aiemmin vastaavanlaista tutkimusta tehty. Suomen antidopingtoimikunta haluaa tietää, onko oppaalla ollut vaikutusta kyseisen tutkimusjoukon asenteisiin. ADT etsii uusia linjoja ja haluaa tuoda nimenomaan kasvatuksellisen aspektin vahvemmin esille omassa toiminnassaan.

Siihen, että päädyimme tutkimaan juuri nuoria urheilijoita ja dopingia, vaikutti erityisesti Suomen antidopingtoimikunnan julkaisema Nuoren urheilijan opas. Teimme tutkimuksemme siis osaltaan ADT:n toimeksiannosta. Nuoren urheilijan opas on tarkoitettu toisen asteen koulutuksessa oleville nuorille urheilijoille. Opas ilmestyi keväällä 2003 ja sitä jaettiin urheilulukioihin sekä muihin urheilupainotteisiin oppilaitoksiin. Opasta on käytetty monissa oppilaitoksissa osana opetusta, yleensä terveystieteiden tunneilla.

ADT haluaa tietää, onko oppaalla ollut merkitystä nuorten dopingasenteisiin ja -tietämykseen. Arvioimme, kuinka hyvin opasta oli luettu ja oliko oppaalla vaikutusta nuorten valintoihin urheilijoina sekä lisäkö opas nuorten tietämystä dopingasioissa. Oppaan vaikuttavuuteen vaikutti myös se kuinka oppaiden jako oppilaitoksissa suoritettiin ja kuinka paljon sitä käytettiin osana opetusta. Myös oppaan jakoajankohta ja kiireellinen aikataulu kyselyjä tehtäessä vaikuttivat siihen, kuinka tehokkaasti oppaalla pystyttiin asenteita muokkaamaan. Oppaan merkitystä tiedontuojana ja lisääjänä ei sovi myöskään unohtaa. Laadittiinhan se paitsi valistuksen välineeksi, myös tiedon tuottajaksi. Tulossuudessa tarkastelemme sekä oppaan vaikuttavuutta dopingasenteisiin, että sen merkitystä dopingtietoisuuden lisääjänä.

2. NUORET JA DOPING

Janne Kinnunen ja Monika Kinnunen tutkivat pro gradu työssään 6.–9. luokkalaisten nuorten tietämystä ja asenteita dopingia kohtaan. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat silloisten Vaasan ja Keski-Suomen läänien oppilaat. Tutkimuksen päätuloksissa todetaan, että pojilla oli dopingtietoutta enemmän kuin tytöillä. Tärkeimmäksi dopingtiedottajaksi todettiin media. Nuorten arvioidessa lajeja, joissa dopingia esiintyy yleisimmin, kolme lajia nousi ylitse muiden: yleisurheilu, kehonrakennus ja voimanosto. (Kinnunen & Kinnunen 1996.)

Nuorten dopingtietoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Kinnusten mukaan (1996) ovat kotikasvatus, harrastukset, koulu, tiedotusvälineet, sosialisatio ja persoonallisuus. Näiden edellä mainittujen vaikuttimien kautta nuorelle muodostuu kuva dopingista. Toisin sanoen nuoren dopingtiedot, -taidot ja -asenteet pohjautuvat kyseisiin vaikuttimiin. (Kinnunen & Kinnunen 1996, 30). Kinnuset eivät erikseen mainitse valmentajaa, joka tutkimuksessamme on keskeinen dopingtietoisuuteen vaikuttava tekijä ja ennen kaikkea tehokas dopingvalistuskanava.

Nykyisessä informaatioyhteiskunnassa medialla on huomattava vaikutus nuorten asenteisiin ja käyttäytymiseen. Myös dopingasioissa medialla on merkittävä rooli. Lähes joka päivä saamme lukea lehdistä, internetistä tai teksti-TV:stä dopingkäryistä tai muista urheilun skandaaleista, joissa doping on esittänyt pääosaa. Nykyään monissa elokuvissa ja lehdissä ihannoidaan maskuliinista ruumiinkulttuuria ja mikäli nuoren kuva dopingista pohjautuu pelkästään näihin ”bodari-ihanne” julkaisuihin, voi nuori ajautua käyttämään dopingia.

Mikko Auvinen ja Ari Jaakkola ovat tutkineet liikunnanopettajien asenteita ja tietämystä anabolisista androgeenisista steroideista ja kasvuhormonista. Tutkimuksessa selvisi, että joka viidennellä liikunnanopettajalla oli varmoja havaintoja dopingia käyttävistä oppilaista heidän omassa koulussaan. Opettajista oli 19 % havainnut koulussaan 1-2 dopingia käyttävää oppilasta sekä yksi opettaja oli havainnut 3-5 oppilaan käyttävän dopingia. Havainnoista yksi kohdistui tyttöihin ja loput poikiin. Tutkimukseen otti osaa 70 liikunnanopettajaa. Auvinen ja Jaakkola tiedustelivat pro gradu työssään liikunnanopettajien mielipidettä terveystiedon-tunneilla pidettävän dopingvalistuksen tarpeellisuudesta. Valistuksen lisäämisen kannalla oli 57 % opettajista ja 21 % piti valistuksen lisäämistä tarpeettomana. (Auvinen & Jaakkola 1998, 44.)

Oman tutkimuksemme tulososuudessa käsittelemme dopingvalistuksen eri kanavia. Teimme omaa tutkimustamme varten kolme teemahaastattelua liikunnanopettajille ja valmentajille, jotka osallistuivat "Nuoren urheilijan opas" -kirjaseen sekä siihen liittyvän kyselylomakkeen jakoon. Pyrimme selvittämään liikunnanopettajien kuvaa dopingvalistuksesta ja antidopingtyöstä.

Jussi Miettinen ja Tuomo Rytty selvittivät pro gradu -tutkielmassaan liikunta- ja terveystieteiden sekä humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden suhtautumista dopingiin. Tutkimuksen aineisto muodostui kyselylomakkeista, joihin vastasi yhteensä 236 opiskelijaa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että suhtautuminen dopingiin oli kielteistä. Suurin osa liikunta- ja terveystieteiden opiskelijoista nimesi dopingin urheilun suurimmaksi ongelmaksi. Joukkotiedotusvälineet oli opiskelijoiden mielestä merkittävin dopingtietolähde. Miettisen ja Rytty tutkimuksen tulokset osoittivat, että opiskelijat eivät uskoneet huippu-urheilun puhtauteen ja samalla he halusivat lisätä dopingrangaistusten ankaruutta; lisäksi

opiskelijoiden mielestä media vaikuttaa negatiivisesti urheilun etiikkaan (Miettinen & Rytty 2004.) Peilaamme ja vertailemme tutkimuksemme tuloksia pohdinnassa Miettisen ja Ryttyyn vastaaviin tuloksiin. Mielestämme on erittäin kiinnostavaa selvittää, muuttuuko nuorten asennoituminen dopingia kohtaan, kun he siirtyvät toisen asteen koulutuksesta yliopistomaailmaan.

Jussi Santalahti tutki pro gradu –tutkielmassaan ”Kaikki käyttää”, nuorten yleisurheilijoiden mielikuvia dopingista, dopingtietämystä sekä suhtautumista urheilun niin sanottuun harmaaseen alueeseen. Tutkimusjoukko koostui 307:sta yleisurheilun NMV –urheilijasta (nuorten maajoukkuevalmennettavat). Iältään nämä urheilijat olivat 14 – 23 –vuotiaita. Myös Santalahden tulosten perusteella joukkotiedotusvälineillä on erittäin suuri merkitys nuorten dopingtietämyksen rakentajana. Tulosten perusteella nuorten suhtautuminen dopingiin on erittäin kielteinen, toisaalta kolme prosenttia vastaajista oli harkinnut dopingaineiden mahdollista käyttämistä urheilu-urallaan. Vastaajista 19 prosenttia oli valmis käyttämään dopingia, jos he voivat olla varmoja siitä, että eivät jää käytöstä kiinni, eivätkä aineet aiheuta terveydellisiä haittoja. Nuoret yleisurheilijat näkivät arvokisoissa menestymisen puhtain keinoin erittäin vaikeaksi. Dopingkäytön syyksi nuoret yleisurheilijat nostivat kilpailujen voittamisen ja menestymisen tuoman rahan. (Santalahti, 2003.)

Santalahden varsin kattavassa pro gradu –tutkielmassa on erittäin mielenkiintoisia tutkimustuloksia saman ikäisten urheilijoiden dopingasenteista kuin tutkimuksemme vastaavat urheilijanuorukaiset ovat. Tulemme tutkielmamme pohdinnassa ottamaan huomioon myös Santalahden tutkimuksen tulokset niiltä osin kuin se omaa tulosten pohdintaamme hyödyntää.

3. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Keskitymme tutkimuksessamme toisen asteen koulutuksessa oleviin nuoriin urheilijoihin sekä heidän dopingasenteisiin ja -valintoihin. Tutkimuksemme päätutkimuskysymyksiä ovat;

1. Millaisia ovat nuorten dopingasenteet?
2. Miten nuorten dopingasenteisiin tulisi vaikuttaa?

Tutkimuksemme johtoajatuksena ja punaisena lankana kulkee kasvattamisen ja normittamisen asema antidopingtyössä. Miten nuoria urheilijoita tulisi ohjata kohti puhdasta urheilua: normeja ja kieltoja asettamalla, vai kasvattamalla ja ohjaamalla? Ensimmäiseen kysymykseen vastaamme pitkälti kyselylomakkeen vastausten pohjalta. Jälkimmäistä kysymystä pyrimme käsittelemään suurelta osin kirjallisuuden perusteella. Teemahaastatteluiden pohjalta nostamamme kommentit tukevat osaltaan ajatusta kuinka nuoria tulisi puhtaaseen urheiluun kasvattaa.

Lisäksi tarkastelemme seuraavia tutkimuskysymyksiä;

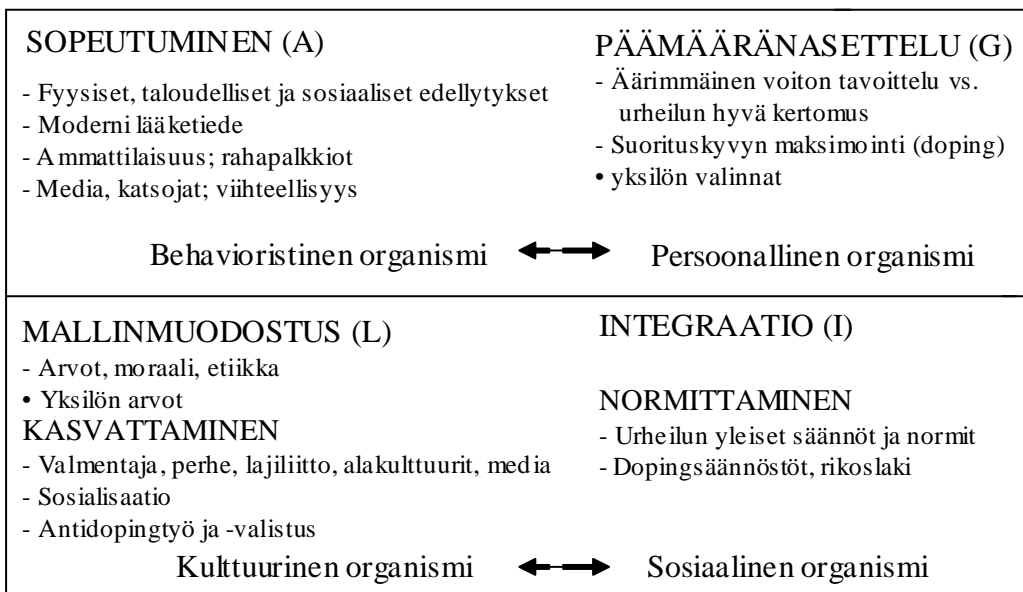
1. Onko oppaalla ollut merkitystä nuorten a) dopingasenteeseen ja b) tietämykseen dopingasioista?
2. Onko sukupuolten, ikäluokkien ja lajien välillä näkemuseroja dopingasioissa?
3. Mitkä olisivat tehokkaimpia väyliä dopingvalistukselle?

Tarkastelemme dopingin käyttöä ilmiönä, jota säätelee toisaalta yksilön moraalit, toisaalta ympäristö ja siinä vallitsevat normit. Pyrimme tutkimuksessamme kuvaamaan dopingin käyttöä eräänlaisena sisäisten ja

ulkoisten vaikuttajien summana. Viitekehyksen pohjana toimii Talcott Parsonsin 1953 esittelemä teoria, joka tiivistyy niin sanottuun AGIL-kenttään. (Kuvio 1.). Tämä funktionalistiseen teoriaan kuuluva malli on alun perin kehitelty havainnollistamaan yhteiskunnan eri toimintoalueita sekä yhteiskuntajärjestelmää (kts. Parsons, 1971,6).

Kentät kuvaavat neljää eri tehtävää, joista jokaisesta järjestelmän on jollain tavalla huolehdittava kyetäkseen jatkamaan toimintaansa. Kenttä jakautuu pysty akselilla sisäisiin ja ulkoisiin säilymistehtäviin. Kentän keskiöön on sijoitettu mallissamme urheilu järjestelmänä. Huomattakoon, että kenttien rajat ovat liukuvat ja jotkin tahot kuten media voitaisiin sijoittaa useampaankin kenttään. Tarkoituksemme on kuitenkin jäsentää urheilua järjestelmänä siten kuin se tutkimuksemme kannalta on tärkeää. Pyrimme tutkimuksessamme käsittelemään päällisin puolin kutakin kenttää ja niiden vaikutusta yksilön valintaan. Päättökysymysten mukaisesti keskitymme kuitenkin tarkastelemaan yksilön arvoja sekä valintoja (kentässä Mallinmuodostus).

ULKOISET SÄILYMISTEHTÄVÄT

SISÄISET SÄILYMISTEHTÄVÄT

Kuvio 1. Urheilu järjestelmänä AGIL -kentässä

4. DOPINGIN KASVOT

Doping on varsin monisyinen käsite. Sen kasvot ovat häilyvät ja alati muuttuvat. Tässä luvussa tarkastellaan dopingia sellaisena kuin se meille kokonaisuudessaan näyttäytyy. Käsittelyssä on dopingin määritelmä sekä kielletyt lääkeaineet ja menetelmät urheilussa. Doping on tutkimuksemme ydinkäsite, jonka ympärille muut käsitteet muotoutuvat. Siksi on perusteltua käsitellä dopingia niin laajasti kuin sitä tutkimuksessamme on käsitelty.

Dopingin ympärille kietoutuu lukuisia normeja ja kieltoja. Esittämämme normiviidakko kuvastaa, kuinka vaikea doping käsitteenä on. Kuvaamme myös lyhyesti dopingin historiaa niiltä osin, kuin se tässä tutkimuksessa on tarpeellista. Historiaan liittyen käsittelemme ammattilaisuuden ja lääketieteen merkitystä dopingin syntymisessä ja kehittämisessä sekä sitä, kuinka urheilun kaupallistuminen ja viihteellisyys lisäävät dopingin käyttöä. Dopingrikkomukset urheilussa, dopingrikoslaki ja dopingin käytöstä aiheutuvat rangaistukset on lisäksi eritelty kuudennessa kappaleessa, jossa käsittelemme tarkemmin dopingvalvontaa.

4.1. Dopingin määrittelyä

Doping-sanan alkuperä on peräisin luonnonkansojen kielestä. Afrikkalaisen zulu-heimon keskuudessa sana doop (tai dop) merkitsi alkoholijuomaa, joka paransi miesten sotakuntoa. Englannin kieleen sana tuli Afrikasta buurien välityksellä. Doop-sana muuntui englannin kielessä muotoon dope, joka vuonna 1897 tarkoitti salaperäistä pihkavalmistetta, jota käytettiin talvikenkien liukuvoiteena. Vuonna 1889 dope-sana tarkoitti

slangisanakirjassa huumevaikutteista tupakkaa. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa doping-termi yleistyi merkitsemään lääkeaineiden antamista hevoselle joko piristämään tai hidastamaan (=antidoping) sen vauhtia. Sitten doping-termi on yleistynyt yli kielirajojen tarkoittamaan urheilusuoritusten keinotekoisista parantamista. (Siukonen 1982, 11.)

Dopingilla tarkoitetaan lyhyesti sanottuna urheilusuoritusten keinotekoisista parantamista lääkeaineen tai siihen verrattavan aineen avulla (Alen & Heikkinen 1982, 34). Sitten doping on laajentunut koskemaan myös kiellettyä menetelmää (esim. veritankkaus), dopingnäytteiden manipulointia sekä dopingtestistä kieltäytymistä ja aineiden käyttöä edistävää toimintaa kuten salakuljetusta (Suomen Antidopingtoimikunta 2000, 3).

4.2. Kielletyt lääkeaineet ja menetelmät urheilussa

Kansainvälisen olympiakomitean ja Euroopan neuvoston noudattaman dopingluettelon mukaan kielletyt lääkeaineryhmät ovat: 1. piristeet (esimerkiksi efedriini), 2. huumaavat kipulääkkeet, 3. anaboliset aineet, 4. diureetit, 5. peptidihormonit, niitä vastaavat ja vapauttavat aineet, 6. antiestrogeeniset aineet ja aromataasi-inhibiittorit sekä 7. peiteaineet. Lisäksi joissain urheilulajeissa ovat kiellettyjä seuraavat lääkeluokat: 1. alkoholi, 2. kannabinoideit (hasis, marijuana, hasisöljy), 3. paikallispuudutteet, 4. glukokortikosteroidit, 5. beetasalpaajat. Kilpailukauden ulkopuolisissa testeissä piristeet (ryhmä 1) ja huumaavat kipulääkkeet (ryhmä 2) eivät ole kiellettyjä. (Suomen Antidopingtoimikunta, 2003.)

Kielletyt menetelmät jaetaan kolmeen eri ryhmään: 1) hapenkuljetuksen parantaminen (veridoping, keinotekoiset hapenkuljettimet tai vapauttajat), 2)

farmakologinen, kemiallinen ja fysikaalinen manipulaatio (mm. katedrointi, virtsanäytteen vaihto tai sen turmeleminen ja peiteaineiden käyttö), 3) geenidoping. (Suomen Antidopingtoimikunta, 2003.)

4.3. Ammattilaisuuden esiinmarssi

Ammattilaisuus urheilussa on hyvin varhainen ilmiö. Jo antiikin Kreikassa tiedostettiin valmennuksen ja harjoittelun merkityksellisyys. Toimintamalli urheilusuoritusten keinotekoiseen parantamiseen oli kuitenkin syntynyt. Se kytkeytyi keskeisellä tavalla urheilijoiden ammattilaisuusprosessiin, ts. taloudellisiin etuihin, sekä maineen ja kunnian tavoitteluun. Olympian kisoihin valmistautuvat urheilijat harjoittelivat lisäksi suurimman osan vuodesta valmentajalääkärien johdolla tuon ajan urheiluopistoissa, gymnasioneissa. 400 eKr. kehitti Hippokrateen oppi-isänä tunnettu Herodikos valmennusjärjestelmän, joka nojasi vahvasti harjoittelun, ravinnon ja levon suhteisiin. (Siukonen 1982, 10.)

Herodikos loi siis varhaisen urheilulääketieteen idean. Myös dopingiin verrattavissa oleva ylenmääräinen viininjuonti rajujen otteluiden aiheuttamien kipujen lievittämiseksi oli pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Antiikin Kreikan "vippaskonstien" ja ammattilaisuuden relevanssi nykypäivän urheiluun on selkeä. Kesti kuitenkin lähes 2000 vuotta ennen kuin dopingin ongelmallisuus alkoi tunkea läpi koko urheilun kentän, saavuttaen tulikuuman keskustelunaiheen niin tutkijan kuin penkkiurheilijankin mielessä.

4.4. Modernin lääketieteen vahva merkitys

Lääketieteen merkitys dopingaineiden kehityksessä on ilmeinen. Lääketieteen myötämielisellä ”avustuksella” lääkeaineista on kehittynyt urheilunkin omima tuote, joka yhä useammin siivittää urheilijoiden edesottamuksia. Seuraavassa käsittelemme keskeisiä tapauksia dopingin historiassa ja uusien dopingaineiden esiintulossa urheilussa. Lisäksi käsitellään lyhyesti antidopingtoiminnan ensiaskeleita.

Varhaisimmat nykyajan olympiakisojen dopingtapaukset liittyvät alkoholiin. Vuonna 1904 St. Louisissa maratonjuoksun voittanut Thomas Hicks juoksi kuoleman rajamailla maaliin saatuaan ensin autolla vieressä seuranneelta lääkäriltä useita strykniniruiskeita sekä raakoja kananmunia ja alkoholia. Dopingaineiden vaikutuksia (lähinnä alkoholi ja kofeiini) alettiin myös 1900-luvun alkupuolella tutkia useissa maissa. Keinotekoiset hormonit kehitettiin Yhdysvalloissa 1930-luvun puolivälissä ja androgeenien (miessukuhormoni) kokeellinen käyttö alkoi lääkeaineena, ei kuitenkaan vielä urheilussa. Ensimmäinen hormoniruiskeita (todennäköisesti adrenaliinia) saanut koeryhmä oli englantilainen Wolverhamptonin jalkapallojoukkue vuonna 1939. (Siukonen 1982, 17–22.)

Dopingin ”kultakausi” sijoittuu 1950-luvun alusta 1960-luvun loppupuolelle. Onkin paradoksaalista, että tuona aikana, jolloin dopingia ei vielä mielletty ongelmaksi, dopingin käyttö oli yleisempää kuin koskaan. Kulta-ajan eniten kohua herättänyt dopingaine oli amfetamiini, jota käyttivät varsinkin lukuisat ammattipyöräilijät. Voimalajien urheilijoiden harjoittelun tukena olivat lukuisat eri hormonivalmisteet. (Siukonen 1982, 17–22.)

Vapaa dopingin käyttö kukoisti varsin kauan ennen kuin toimiin alettiin ryhtyä. Vasta vakavat sairaskohtaukset ja muutamat kuolemantapaukset (aiheuttajana amfetamiini) saivat päätöksentekijät liikkeelle dopingin kitkemiseksi. Dopingtestikokeiluja tehtiin jo 1960-luvun alun arvokisoissa. Läpimurtona antidopingtoiminnan syntymiselle voidaan kuitenkin pitää Kansainvälinen Olympiakomitean vuonna 1967 perustamaa lääketieteellistä komissiota, jonka ensimmäiset tehtävät olivat dopingsäännösten ja ohjeiden laatiminen vuoden 1968 Meksikon olympiakisoja varten. Ensimmäinen merkittävä antidopingtyön hedelmä oli anabolisten steroidien käytön osoittavan testin kehittäminen ja niiden kieltäminen vuonna 1974. (Siukonen 1982, 17–22.)

4.5. Urheilun kaupallistuminen

Huippu-urheilu saa liikkeelle valtaisia katsojajoukkoja, tästä syystä siihen liittyy voimakkaita poliittisia ja taloudellisia intressejä. Median tarjoamassa viihdekokonaisuudessa urheilulla on hyvin merkittävä asema. Urheilulla on kyky välittää kulutuskeskeisiä mielikuvia. Tämä siksi, että huippu-urheilulla on ainutlaatuinen kyky tarjota jatkuvaa jännitystä, luoda yhä uusia sankareita, tuottaa kauniita kehoja ja ennen näkemättömiä suorituksia sekä kanavoida seksuaalisuutta. (Kotkavirta, 2004, 38.)

Urheilijoiden ja organisaatioiden panostaessa yhä suurempia summia menestykseen arvioidaan ennalta vilpin mahdollisuuksia ja kiinnijäämistä sekä mahdollisia seurauksia (Itkonen 1994, 29). On selvää, että alati kohoavat rahasummat lisäävät vilpinteon houkuttavuutta. Ammattitaitoisin hyökkäys urheilun etiikkaa vastaan lienee mitä ilmeisimmin Yhdysvaltain dopingskandaali syksyllä 2003, johon olivat urheilijoiden ja valmentajien

lisäksi sekaantuneet myös laboratoriot. Tämä ainetehailu haastaa Seppälän (2003b) mukaan dopinglistan laatijat ja dopinglaboratoriot vahvistamaan rintamaansa farmakologiaan ja kemiaan perehtyneellä ammattitaitoisella henkilökunnalla, jotta vastaavat innovaatiot saadaan ajoissa paljastettua ja estettyä. Eli dopingongelma ruokkii itse itseään pyörremyrskyn tavoin kasvattaen itseään tempaisemalla mukaan kaiken mahdollisen.

Dopingtestin kehittelyn edellytyksenä on, että ensin on kehitetty itse aine. Täten testaustoiminta onkin aina auttamattomasti aineiden käytön jäljessä. Ongelmaa pahentaa se, että dopingaineiden salakuljetuksesta ja pimeästä kaupasta on tullut suuren luokan bisnestä. Lisäksi valtaviksi kohonneet rahapalkkiot ja viihteellisyys sekä katsojien odotukset yhä paremmista suorituksista tuovat houkutuksensa ”kielletyn hedelmän maistamiseen”.

Huippu-urheilun kaupallistuminen ja sen tuomat ongelmat nousivat esiin useissa kyselylomakkeiden avoimissa vastauksissa, joissa nuoret urheilijat pohtivat nykyisen huippu-urheilun tilaa. Kaupallisuutta kommentoitiin monessa avoimessa vastauksessa seuraavien esimerkkilainauksien tapaan:

”Huippu-urheilusta on tullut toisille liian vakavaa, koska kyseessä on myös suuret rahasummat.” (nainen, YU)

”Raha jyllää ja paineet on kovat.” (uinti, mies)

Purkaessamme avoimien vastauksien satoa oli helppo huomata, miten moni nuori urheilija näki nykyisen huippu-urheilun yhtenä isona ongelmana sen liiallisen kaupallistumisen. Monista vastauksista oli luettavissa se, että juuri kaupallistuminen, suuret palkinnot ja medialistuminen ovat johtaneet yhä suurempiin dopingongelmiin.

5. MORAALI; NORMIT, ASENTEET JA ARVOT

Tässä luvussa tarkastelemme normeja, asenteita ja arvoja. Käsittelemme normittamisen vaikeutta urheilun kentillä sekä huippu-urheilun moraalia. Lisäksi arvioimme normittamisen tehokkuutta. Tutkimusongelman mukaisesti tarkastelemme normittamisen merkitystä dopingin vastaisessa työssä. Selvitämme, mitä asenteet ovat ja miten niihin vaikutetaan.

Kotkavirta (2004, 31-55) on käsitellyt moraalia ja etiikkaa urheilun lähtökohdista. Hänen mukaansa urheilu tuskin on sen moraalisempaa tai amoraalisempaa kuin muukaan ihmisen toiminta. Urheilu on kuitenkin alue, johon kohdistuu paljon odotuksia, minkä vuoksi siitä tulee moraalisesti herkkä elämänalue. Nykyisessä yhteiskunnassamme urheilusta on muodostunut erityinen instituutio, jonka sisällä tietyt moraaliset ongelmat kärjistyvät ja nousevat julkiseen keskusteluun.

Urheilussa on kahdentasoisia normeja. Lajien säännöt toimivat oikeusnormeina eli sääntöjen mukaisesta rikkeestä seuraa tietynlainen rangaistus. Urheilussa usein rikkomus tehdään sääntöä vastaan. Toisaalta on olemassa normeja, joita ei ole kirjattu mihinkään, mutta joiden noudattamista yhteisö valvoo. Esimerkiksi urheilussa toisen vahingoittaminen fyysisesti tai psyykkisesti on rikkomus sekä sääntöjä, että moraalisia periaatteita vastaan. (Kotkavirta 2004, 31-55).

Urheiluun liitetään paljon vahvoja ja tärkeitä arvoja kuten terveys, rehtiys, puhtaus, aito yhteisöllisyys ja reiluus. Nämä ovat vahvasti moraalisia arvoja. Urheilua pidetään yleisesti moraalisesti myönteisenä, kohottavana ja vahvistavana asiana. Samanaikaisesti urheiluun liittyy kuitenkin myös moraalisesti arveluttavia ilmiöitä kuten väkivaltaa ja epärehellisyyttä.

5.1. Normittamisen vaikeus: ”keinotekoisuus ja epäreilut tavat”

Suomenkielen perussanakirjassa normista todetaan seuraavaa: ”Sääntö, ohje, malli. Yhteiskunnan, sosiaaliset normit, käyttäytymissäännöt. Oikeusnormit. Noudattaa yleisiä normeja. Käyttäytyä normien mukaan.” Kuten neljännestä luvusta käy ilmi, on jo dopingin määritelmäkin alati muuttuva. Tämä luo haasteensa myös dopingin vastaiselle työlle.

Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) määrittelee dopingin seuraavasti: ”Doping on urheilijalle annettu tai urheilijan käyttämä mikä tahansa elimistölle vieras aine sekä fysiologinen aine ylimäärin käytettynä tai epänormaalilla tavalla elimistöön annettuna, jonka tarkoituksena on parantaa urheilijan kilpailusuoritusta keinotekoisella ja epäreilulla tavalla.” (Tuorila & Kuurne 1988, 391.)

Dopingin määrittelemiseen käytetyt termit ”keinotekoisuus” ja ”epäreilulla tavalla” ovat osoitus siitä, kuinka vaikeaa selvän rajan vetäminen dopingin ja ”harmaan alueen” välille on. Olkoonkin, että kielletyt aineet ovat dopingsäännöstöissä merkitty selkeästi. Eettiseksi ongelmaksi muodostuvat sen sijaan ”keinotekoiset”, mutta sallitut menetelmät kuten alppimajat, puhumattakaan lukuisista ”elimistölle vieraista aineista” sekä huippu-urheiluun niin oleellisesti kuuluvista ”epäreiluista tavoista”. Jatkuvan dopingaineiden kehittelyn vuoksi dopingsäännösten normittaminen on jatkuvaa. Tihenevän normiviidakon keskellä yhtenäisen kansainvälisen dopingsäännösten luominen on erittäin pulmallista.

Tehostuneella valvonnalla ja vallankäytöllä on myös vastavoimansa. Heikkala luo seuraavanlaisen ennusteen: ”Doping-dilemma muuttuu yhä akuutimmaksi ja kontrolloivat otteet kustannusten lisääntyessä yhä

tiukemmiksi. Instituution näkökulmasta kilpailun logiikan nousevan spiraalin peilikuva on eettinen syöksykierre.” Tällä Heikkala tarkoittaa sitä, että tulevaisuudessa antidopingtoiminta saa yhä heikommin otetta dopingista, jolloin vanhoilta normeilta katoaa eettinen ja ideologinen pohja. Normittamisen tuloksena syntyvä eettinen syöksykierre on havaittavissa kaikkialla yhteiskunnassamme; rikollisuudessa, liikenteessä, lasten kasvatuksessa ja niin edelleen. Koko ajan näemme kieltoja ja kuulemme ”ei” sanoja, jotka turruttavat moraalitajuamme. (Heikkala, 1991.)

Taimi (1992) toteaa huippu-urheilulla olevan kaksi mahdollisuutta selviytyä doping-ongelmastaan. Toinen vaihtoehto on lisätä testejä huomattavasti – aina päivärutiineiksi asti. Tämä kävisi kuitenkin erittäin kalliiksi. Toinen vaihtoehto olisi dopingaineiden käytön salliminen tarkan valvonnan alaisuudessa. Tällä taattaisiin Taimin mielestä ”samalta viivalta” kisaan lähteminen. Vaikka Taimin esittämä dopingaineiden käyttö valvonnan alaisena ei olekaan (onneksi) toteutunut, on hänen takaa-ajamansa päämäärä mielenkiintoinen. Normittamisen tarkoituksenahan on juuri taata urheilijoille yhdenvertaiset mahdollisuudet tavoitella voittoa. Voidaan kuitenkin kysyä kuinka hyvin tämä jalon urheilun peruslähtökohta, ”samoin ehdoin” (on equal terms), toteutuu ja onko siihen edes mahdollista päästä? Niin kauniilta ja puhtaalta kuin ”samalta viivalta kisaan lähteminen” kuulostaakin, se ei ole koskaan ollut (ja tuskin tulee olemaankaan) todellisuutta ammattimaisessa huippu-urheilussa.

Mitä siis tulisi tehdä dopingin kitkemiseksi tulevaisuudessa? Riittääkö tiukka normitustyö? Mitä saavutetaan kasvattamisella, kun huippu-urheilun dopingkäryjen viesti on, että puhtaana ei pärjää? Tulisiko doping sitten yksinkertaisesti hyväksyä? Hemanus (1997, 195) tarjoaa idean uudesta ”sarjajaosta”: valinnan vapauden kilpa- ja huippu-urheilijoille eli niin dopingin käyttö- kuin käyttämättömyyspakon välttämisen voi turvata vain

sarjajako. Sarjajako on kieltämättä mielenkiintoinen ajatus, mutta testattaisiinko dopingvapaassa sarjassa urheilijoita ollenkaan? Sinnehän voisivat dopingin käyttäjät vapaasti osallistua ilman huolta kiinnijäämisestä.

5.2. "Mikä ei erikseen ole kielletty, on sallittu."

Hemanus (1997, 179) listaa sarkastisen osuvasti neljä stereotypiaa, joilla huippu-urheilun tilaa toistuvasti kuvataan: 1) doping on kilpa- ja huippu-urheilun suurin ongelma; 2) dopingtilanne kilpa- ja huippu-urheilussa ei ole kovin hyvä; 3) tilanne ei toisaalta ole niin huonokaan kuin jotkut arvelevat; 4) doping kilpa- ja huippu-urheilussa saataisiin kuriin jos valvontaa tehostettaisiin. Hemanuksen esittämät stereotypiat on toki tiedostettu, mutta dopingtilanteeseen vaikuttaminen on erittäin vaikeaa. Seuraavassa käsittelemme huippu-urheilun moraalialia.

Huippu-urheilussa vallitsee sääntömoraali; "mikä ei erikseen ole kielletty, on sallittu". Tämä lisää sääntönormistoa. Yksilöityihin kieltoihin perustuessaan sääntömoraali kasvattaa urheiluun sellaista juristeriaa ja valvontakoneistoa, joka on vain asiantuntijain hallittavissa. (Heinilä 1988, 228–229.) Yhdysvaltoja ravisuttanut dopingskandaali syksyllä 2003, jossa myös erään laboratorion todettiin olleen mukana, on osoitus siitä kuinka "sääntömoraalinrikkomistalkoisiin" osallistuu yhä useampi huippu-urheilun taustalla vaikuttava taho. Vastaavaa on toki esiintynyt ennenkin, mutta tässä tapauksessa mukana oli vahvasti kaupallinen taho, eikä valtion tutkimuslaitos kuten DDR:n tai Neuvostoliiton aikoihin.

Kotkavirta (2003) tarjoaa näkökulman amoraaliuteen kysymällä, pettäkö moraalilla sen vuoksi, että yksilöiden moraalialia kuormitetaan huippu-urheilun

kentällä liikaa tai väärin. Kotkavirta käyttää passiivimuotoa "kuormitetaan". Tämä viittaa huippu-urheilun kentällä olevan jotakin, joka, "näkymättömän käden" tavoin ohjaa urheilijoiden valintoja kohti moraalitonta käytöstä. Keskeinen kysymys onkin, ketkä (tai kuinka monet tahot) todella ovat vastuussa dopingin käytöstä. Ammattimaiseen huippu-urheiluun on rakentunut Kotkavirran mukaan tulosten sekä menestyksen maksimointiin ja vain siihen keskittyneitä toimintakulttuureja, joita ohjaavat arvostukset ja normit lienevät perin kaukana muun kilpaurheilun ja varsinkin kuntoliikunnan arvoista ja periaatteista. Nämä toimintakulttuurit ovat siis niitä, ainakin suurelle yleisölle "näkymättömiä käsiä", jotka ohjaavat huippu-urheilun moraalialueita kulissien takana.

Ajatukselle, että huippu-urheilijat olisivat tässä näytelmässä vain kulisseista ohjaittavia räsynukkeja, tarvitsee tuskin uhrata aikaa. Sen sijaan on hyvinkin selvää, että dopingista kiinni jäädessään urheilija on yksin vastuussa tapahtuneesta. Mertala (2003b) toteaa, että niin kauan kuin dopingin käyttö näyttää yksittäisten urheilijoiden itsekkäältä eduntavoittelulta, heidän esiin nostamisensa vahvistaa sääntöä. Näyttää siis siltä, että huijarit jäävät kiinni ja systeemi kannattaa.

Itkonen (1994) listaa syitä, joiden vuoksi urheiluvilpistä on kirjoitettu vähän, seuraavasti: 1. vilpin tekijä ei yleensä ylpeile saavutuksillaan, 2. vilpistä puhuminen merkitsee vallitsevien käytäntöjen kritisoimista, 3. vilpin paljastaja leimataan kavereiden ja isänmaan petturiksi, 4. urheilujärjestelmä valvoo, mitä ja miten urheilusta kirjoitetaan. Itkonen puhuu yläkäsisteestä vilppi, jonka alle dopinginkin voidaan laskea kuuluvan. Vaikkakin Itkosen ajatukset ovat jo lähes kymmenen vuoden takaa, on niissä edelleen ajattelemisen aihetta. Huippu-urheilussa on havaittavissa "suljettu ringi", jonka ulkopuolelle tieto ei saa vuotaa.

Urheilujärjestelmä on ollut aina virallisesti puhtaan urheilun kannalla. Vaikka julkisuudessa käryt tuomitaankin, paistaa asenteista selkeä viesti: onhan doping kiellettyä, mutta huipulla on aineita käytettävä. Martti Vainion kommentti kuvastaa hyvin 1980-luvun alun dopingmielipideilmastoa: "Pelin henki oli selvä. Ei sitä suoraan sanottu, mutta silti se tuli selväksi. Käry on pahasta, doping ei". (Kupila, 2004, 16.)

Näin siis Martti Vainio muistelee 1980-luvun dopingtilannetta. Oli urheilu sitten puhtaampaa nykyään tai ei, on samaa asennetta havaittavissa edelleen. Mika Myllylä (2001, 272) toteaa kirjassaan, että häneen kohdistettu haavemaailma (puhtaudesta) on ehkä alun perinkin ollut epärealistinen; ehkä pitäisi pohtia syvemmin tätä urheilujärjestelmää: senhän tuote minäkin lopulta taidan olla. Myllylä (emt., 276) antaa yksiselitteisen ohjeen: huippu-urheilussa on pakko hyväksyä ajan henki, lapsen kengät on vaihdettava, eikä jäädä vanhaan idealismiin roikkumaan.

Myös tutkimuksemme kohdejoukko oli samoilla linjoilla mitä tulee huippu-urheilun moraaliin. **Salailun ilmapiiristä kertovat seuraavat kommentit:**

"Pinnan alla on paljon salattua tietoa." (koripallo, nainen)

"Dopingista kiinni jääneen urheilijan tietojen salaaminen pitäisi tehdä mahdottomaksi." (yleisurheilu, mies)

"Avoimuutta pidetään tärkeänä, mutta paljon tapahtuu kulissien takana. Uskottavuus on murenemassa." (mies, koripallo)

"Pahinta on, että käryjä peitellään ja että käryynnyt urheilija ennen pitkää armahdetaan."(nainen, squash)

Nuoret olivat selkeästi sitä mieltä, että salailua dopingin ympärillä esiintyy. Joidenkin maiden huippujen osalta olemme nähneet selkeästi epäilyttävää toimintaa. Testitilanteita ollaan pakoiltu ja harjoituskauden aikaista olinpaikkaa ei testaustaholle useinkaan ilmoiteta, vaikka se on säännöissä määrätty. Syksyn 2003 dopingskandaali Yhdysvalloissa oli hyvä esimerkki salailusta ja siitä, kuinka monet tahot dopingiin sekaantuvat. Eikä kyseinen tapaus olisi paljastunutkaan ilman nimettömän valmentajan paljastusta.

Huippu-urheilijoiden amoraalisuudesta nuoret ajattelivat seuraavaa:

"Nykyään tuntuu, etteivät jotkut urheilijat edes välitä vaikka he jäisivät kiinni dopingista, tai ainakaan se ei vaikuta heidän asenteisiinsa." (muodostelmaluistelu, nainen)

"Kaikki tekee kaikkensa voittaakseen. Aika moraalitonta touhua." (pesäpallo, nainen)

"Kaikki keinot huipulle pääsemiseksi ovat sallittuja. (itse en ajattele näin)." (tanssi, nainen)

"Nykyään jotkut urheilijat kokevat dopingin sallituksi siihen asti, kun jäävät kiinni." (mies, uinti)

Nuorten urheilijoiden kommentteista heijastuu huoli nykyisen huippu-urheilun moraalipohjasta. Peli huipulla on kovaa ja keinot huipun saavuttamiseksi sen mukaiset. Niin sanotun harmaan alueen hyödyntäminen on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Harmaa alue ei huippu-urheilussa ole kovinkaan paheksuttavaa vaan usein on astuttava tälle alueelle, jotta menestystä tulisi. Siihen asti kunnes urheilijan todetaan testikäytännöin ja juridisin keinoin käyttäneen dopingia hän on syytön eli puhdas. Kaikki mikä ei siis ole erikseen kiellettyä, on huippu-urheilussa sallittua ja jopa suotavaa.

Amoraalisuus ja tietoisuus dopingin käytöstä vievät pohjaa monen nuoren urheilijan uskosta urheiluun sekä omiin mahdollisuuksiin:

"Omilla arvoilla pitäisi pärjätä, mutta se ei koskaan tule tapahtumaan. Se on yksi syy, miksei urheilusta koskaan tule ammattini: moraali ei kestä." (käsipallo, nainen)

"Olen kuullut paljon juttuja jopa oman lajini Suomen parhaimmiston käyttävään aineita menestymiseen. Se syö kyllä kovasti motivaatiota." (yleisurheilu, nainen)

"Voi olla, että jotkut eivät edes tähtää huipulle juuri dopinginkäytön takia, koska he luulevat, ettei ilman sitä voi pärjätä." (nainen, hiihto)

"Välillä tuntuu, että huippu-urheilu pohjautuu enemmän lääkekikkailuun kuin kovaan harjoitteluun." (nainen, uinti)

"Nykyinen huippu-urheilu on erittäin vaativaa ja ehkä siksi monet turvautuvat dopingiin, koska eivät koe, että muuten voisi menestyä. Menestyksiä ja tappioita tulee, mutta oikeastaan urheilu ottaa enemmän kuin antaa. Jos urheilu on tärkeämpää kuin elämä, on se vaivanarvoista." (nainen, kestävyysjuoksu)

Kommenteista voi tulkita, että nuorille on iskostunut näkemys siitä, miten raakaa peliä huippu-urheilu on. Yksilötasolla kysymys on siitä, että joutuuko uhraamaan omat arvonsa ja moraalinsa menestyksen eteen. Vaihdanko omat arvoni joihinkin toisiin, valmiiksi annettuihin ja ulkoapäin ohjattuihin arvoihin? Riittävätkö kykyni puhtaana ja miksen käyttäisi jos muutkin kerran käyttävät?

5.3. Asenne ja asennemuutos käsitteenä

Asenteet ja niihin vaikuttaminen ovat keskeisessä roolissa tutkimuksessamme. Pyrimme selvittämään nuoren urheilijan asennoitumista dopingiin. Miten tämän hetken 15–20-vuotias, toisen asteen urheiluoppilaitoksessa opiskeleva nuori urheilija asennoituu huippu-urheiluun ja dopingiin? Kiteytämme seuraavassa, mitä asenteet ovat ja miten niihin voidaan vaikuttaa.

Ihmisellä on taipumus arvioida objekteja, symboleita ja aspekteja myönteisesti tai kielteisesti. Tätä taipumusta voidaan nimittää asenteeksi. Asenne ilmenee kolmella eri käyttäytymisen alueella: kognitiivisella, affektiivisella ja toiminnallisella alueella. Kognitiivisella alueella ihminen käyttää tietojaan sekä uskomuksiaan arvioidessaan asennekohdetta. Affektiivinen alue sisältää ne tunteet, jotka liittyvät kyseessä olevaan asennekohteeseen. Toiminnallinen alue sisältää sen halukkuuden ja toimintavalmiuden, jotka mahdollistavat tietynlaisen näkyvän reagoimisen asennekohteeseen. Asenteen ollessa täydellinen, ilmenee se samansuuntaisesti kaikilla kolmella alueella. Täydellinen asenne on myös hyvin pysyvä ja vaikeasti muutettava. Asenteet ovat muutettavissa, joskin yleensä varsin hitaasti, esimerkiksi tuomalla henkilölle uutta tietoa asennekohteesta. (Hirsjärvi 1983, 17–18.)

Tässä tutkimuksessa ”Nuoren urheilijan opas” toimii juuri edellä mainittuna uutena tietona, jolla pyritään vaikuttamaan nuorten urheilijoiden asenteisiin. Kärsivällisyys on asenteisiin vaikuttamisessa tärkeää, sillä kuten edellä mainittiin, on asenteiden muuttaminen yleensä varsin hidas prosessi. Vain pitkällä tähtäimellä toteutettu antidopingtyö johtaa pysyviin muutoksiin asenteissa. Antidopingtyössä on otettava huomioon, että asenteen tulee

muuttua kaikilla kolmella käyttäytymisen alueella samansuuntaiseksi, jos halutaan, että uudesta asenteesta tulee pysyvä.

Asenteita voidaan mitata erilaisilla asennemittareilla, jotka soveltuvat hyvin kysely- ja haastattelukäyttöön. Tällaisia asennemittareita ovat esim. Likert- ja Guttman-tekniikat sekä Odgoodin semanttinen differentiaali. (Hirsjärvi 1983, 18.) Käytimme oman tutkimuksemme kyselylomakkeissa Likert-tyyppisiä asennemittareita.

Sosiaalipsykologian mukaan ihmisen sosiaalista käyttäytymistä ohjaavat asenteet, jotka ovat pysyviä, opittuja käyttäytymistaipumuksia, ajatusten, tunteiden ja toimintapyrkimysten muodostamia organisoituneita kokonaisuuksia. Näin ollen ihmisen persoonallisuus voidaan määritellä asenteiden organisaatioksi. On kuitenkin hyvä muistaa, että myös muut persoonallisuuden osat kuten biologiset perustarpeet, motiivit ja persoonallisuudenpiirteet tuskin ovat erotettavissa asenteista. Asenteet ovat tapa havainnoida ja jäsentää sosiaalista maailmaa. Asenteiden avulla ihminen ilmaisee suhtautumistaan johonkin tai joihinkin. Tämä suhtautuminen voi olla kielteistä tai myönteistä, hyväksyvää tai hylkäävää. Asenteista on luettavissa ihmisen aikaisemmat kokemukset. (Rainio & Helkama 1974, 88.)

Nuori urheiluoppilaitoksessa oleva urheilija on varsin nuoresta iästään huolimatta varmasti omaksunut edellä mainittuja asenneorganisaatioita, joiden kautta hän havainnoi ja jäsentää ympärillä olevaa sosiaalista maailmaa. Tämän prosessin kautta hän valitsee suhtautumistapansa niin arkielämässä tapahtuviin seikkoihin kuin urheilussa oleviin asioihin. Aikaisemmat kokemukset ohjaavat nuoren urheilijan asennoitumista dopingia kohtaan. Asenteet kuitenkin muuttuvat ja erityisesti tässä

tutkimuksessa olevat kohdehenkilöt ovat siinä iässä, jolloin asennemuutokset saattavat olla rajuja.

Rainio ja Helkama (1974, 139) käsittelevät asennemuutoksen kolmea eri tyyppiä, jotka he nimeävät myöntymiseksi, samastumiseksi ja sisäistämiseksi. Myöntyminen perustuu siihen, että vaikuttajan valta perustuu mahdollisuuteen palkita ja rangaista. Tällöin halu saada palkinto tai välttää rangaistus johtaa vaikutuksen hyväksymiseen. Tällainen muutos syntyy vain, jos vaikuttaja valvoo käyttäytymistä. Toinen asennemuutoksen tyyppi on samastuminen. Samastumisessa vaikuttajan valta perustuu attraktiivisuuteen eli siihen, että ihminen pitää jostain toisesta ihmisestä siinä määrin, että haluaa olla samanlainen tai yhtä kuin tämä ihminen. Vaikutuksen hyväksyminen perustuu haluun ylläpitää tyydytystä tuottavaa roolisuhdetta. Samastumisen aiheuttama asennemuutos ilmenee tilanteessa, jossa roolisuhde on aktuaalinen. Kolmas asennemuutoksen tyyppi on sisäistäminen, joka on asennemuutostyypeistä kaikkein pysyvin. Sisäistäminen johtaa siihen, että asennemuutoksesta tulee osa henkilön arvojärjestelmää ja samalla muutos tulee riippumattomaksi alkuperäisestä muutoksen aiheuttajasta. Vaikuttajan valta perustuu uskottavuuteen ja vaikutuksen hyväksyminen haluun olla oikeassa. Tällainen asennemuutos tapahtuu joka tilanteessa.

Edellä mainitut asennemuutoksen tyypit ovat sovellettavissa suoraan nuoren urheilijan dopingasenteiden muutokseen. Jos esimerkiksi tarkastelemme valmentajan vaikutusta nuoreen urheilijaan voimme nähdä, että valmentajasta johtuen tapahtuu niin myöntymistä, samastumista kuin sisäistämistä. Valmentajalla on mahdollisuus palkita ja rangaista nuorta urheilijaa eri tavoin. Valmentaja saattaa palkita nuorta urheilijaa siitä, että hän luottaa valmentajaansa ja syö tarjotut pillerit mukisematta. Nuori urheilija saattaa pitää omasta henkilökohtaisesta valmentajastaan siinä

määrin, että haluaa samankaltaistua häneen täydellisesti. Tällöin on vaarana, että nuori urheilija menee ns. laput silmillä valmentajansa perässä nimenomaan valmentajan valitsemille poluille. Samastuminen saattaa johtaa asennemuutoksista pysyvimpään muotoon eli sisäistämiseen. Tällöin nuori urheilija pitää valmentajaansa uskottavana ja motiivi muuttaa omaa asennoitumista syntyy halusta olla oikeassa. Sisäistämisestä johtunut asennemuutos saattaa viedä nuoren urheilijan pahasti väärälle polulle; polulle joka johtaa dopingin käyttöön.

5.4. Poikkeava asennesuuntautuminen

Dopingin käyttöön vahvasti johtava tekijä on urheilijan asennesuuntautuminen. Tutkimuksessamme tarkastelemme dopingin käyttöä normaalista poikkeavana toimintana, jolla perustelemme poikkeavan asennesuuntautumisen tarkastelua. Korostettakoon, että Parsonsin seuraavassa määrittelemä poikkeava asennesuuntautuminen on melko mustavalkoinen ja jopa naiivi, mutta jokin osansa dopingin käyttöön ajautumisella on toki sillä, kuinka nuori urheiluun yleensä asennoituu.

Talcott Parsons (1970, 249–325) on käsitellyt paljon poikkeavaa asennesuuntautumista. Parsons (emt., 257) jakaa poikkeavan asennesuuntautumisen pystyakselilla mukautuvaan (conformative dominance) ja vieraantuvaan vallitsevuuteen (alienative dominance), vaakakselilla aktiivisuuteen ja passiivisuuteen. Muodostuvat neljä kenttää on nimetty pakonomaiseksi suoritussuuntautuneisuudeksi (compulsive performance orientation), pakonomaiseksi myöntyväisyydeksi (compulsive acquiescence), kapinallisuudeksi (rebelliousness) ja vetäytymiseksi (withdrawal).

Urheilijat, jotka dopingin käyttöön ajautuvat, sijoittuvat Parsonsien kentässä vaakakselilla vasempaan eli aktiiviseen lohkoon. Heillä on vallitsevina tekijöinä siis pakonomainen suoritussuuntautuneisuus sekä kapinallisuus sääntöjä ja normeja vastaan. Tämän kapinallisuuden tunnusmerkkejä ovat aggressiivisuus sosiaalisia objekteja kohtaan sekä parantumattomuus (incurrigibility). (Emt., 259.)

Kuten jo edellä totesimme, on Parsonsien teoria varsin kaksivärinen. Joka tapauksessa nuorella urheilijalla, joka kasvaa toimintaympäristössä, jossa tuloksien parantumiseen on pakonomainen tarve sekä sääntöjen noudattamisessa epäselvät linjat, on huomattava todennäköisyys ajautua käyttämään dopingia. Parsonsien esiin nostama parantumattomuus on myös osoitus siitä, että monet kerran dopingista kiinni jääneet, jäävät usein kiinni toisenkin kerran. Parantumattomuutta tai tyhmyyttä, tiedämme monta useasti dopingin käytöstä kiinni jäänyttä urheilijaa. Useimmissa lajeissa näille ”parantumattomille” on luvassa elinikäinen kilpailukielto.

5.5. Amatörismin ihanne

Paroni Pierre de Coubertin muotoili nykyisen olympia-aatteen ja sen keskeisen ihanteen amatörismin. Amatöörikytkentä jää kuitenkin vaille historiallista perustelua, sillä antiikin nykytutkimus on osoittanut, että ammattilaisuutta esiintyi jo antiikin huippujen kesken. Antiikissa urheiltiin myös palkkioista ja rahasta, toisin kuin Coubertinin laatiessa ihanteitaan kuviteltiin. Tarkasteltaessa nykyurheilun etiikkaa ja moraalialia onkin otettava huomioon perusta, jolle modernin urheilun arvot noin 150 vuotta sitten rakentuivat. Amatörisääntöjen luomisessa on nähtävissä vahvasti luokkalähtökohta; idea oli lähtöisin englantilaisesta yläluokasta, jonka

tavoitteena oli sulkea rahvaalta mahdollisuudet järjestäytyneeseen kilpaurheiluun. (Ilmanen, 2005.)

Amatörismin ihanne syntyi siis Englannissa 1800-luvulla. Aristokraattinen, varakas yläluokka kehitteli urheilusta vapaa-aikansa ajanvietteen, jonka tuli olla pyyteetöntä ajankulua. Latinankielinen sana "amator" tarkoittaa rakastajaa. Todellisen amatöörin rakkautta urheiluun kuvastavat urheilemisen peruslähtökohdat. Näitä amatörismin peruslähtökohtia ovat: 1. urheileminen tuottaa iloa, 2. urheilu on vapaasti valittua vapaa-ajan toimintaa, 3. urheilussa prosessi on ainakin yhtä tärkeä kuin lopputulos, 4. osallistumismotivaatio juontuu toiminnan tuottamasta sisäisestä tyydytyksestä (ei ulkoisista kiihokkeista kuten rahasta tai kunniaista), 5. kilpailut käydään urheilijamaisessa ilmapiirissä (fair play, rehellisyys ja aito kunnioitus muita kilpailijoita kohtaan). (Eitzen 1989, 95.)

Näitä peruslähtökohtia luetellaan usein kun kysytään miksi joku harrastaa liikuntaa. Huippu-urheiluun, nämä lähtökohdat eivät kuitenkaan ole kuuluneet enää pitkään aikaan. Huippu-urheilusta on tullut ammattimaista, "hinnalla millä hyvänsä" -mentaliteetin ohjaamaa, maineen ja mammonan tavoittelua, jossa käydään leikkiä myös terveydellä. Tämä on raakaa yleistystä, mutta edellä luetellut lähtökohdat ovat huomattavasti selkeämmin mielikuvissamme huippu-urheilusta kuin amatörismin ihanteet. Dopingin käyttöä verrataankin usein entisaikojen ammattilaisuuteen.

5.6. Fair Play – reilun pelin ideaali

Kilpailulla on huipputasolla nollasummapelin luonne: mitä toinen voittaa, sen toinen häviää. Tästä syystä kilpailu on usein altis konflikteille ja

väärinkäytöksille. Kilpailun säätelyssä reilun pelin normeilla on tärkeä tehtävä. Ne huolehtivat kilpailun mielekkyyden ja urheilullisuuden säilyttämisestä. (Heinilä 1988, 228–229.)

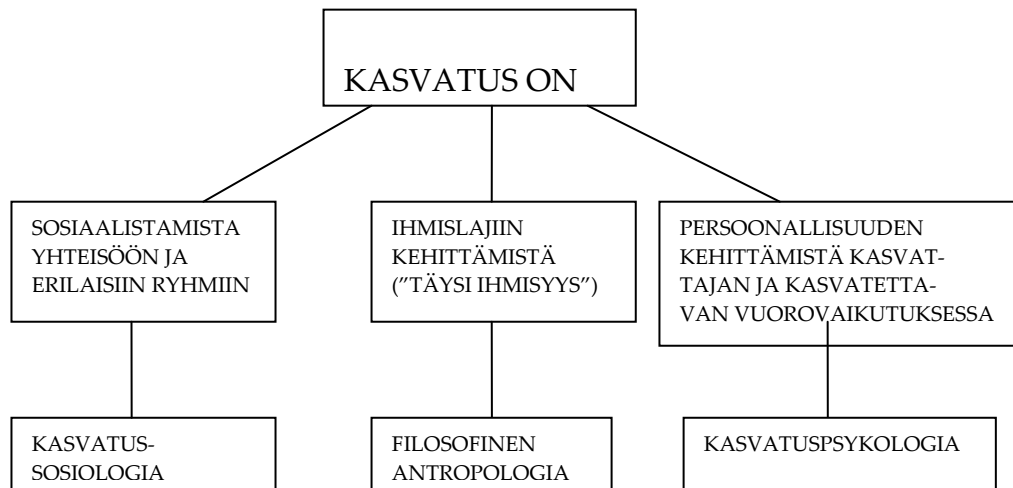
Tämä oli lähtökohtana kun vuonna 1965 perustettiin erityinen ”Kansainvälinen Fair Play” -komitea edistämään reilun pelin periaatteiden toteutumista urheilussa. Tässä ”Urheilujulistuksessa” todetaan myös, miten käy, jos reilun pelin ideaalia ei noudateta: ”Jos urheilusta häviäisi reilu peli, kilpailut muuttuisivat silloin pettämisen, vilpin ja raakamaisuuden näyttämöksi; jos kilpailut rakentamisen sijasta huonontaisivat inhimillisiä suhteita, urheilu menettäisi samalla tärkeimmän oikeutuksensa.” (Heinilä 1988, 228–229.)

6. KASVATUS JA VALVONTA

Tässä luvussa lähestytään puhdasta urheilua kasvatuksen ja valvonnan kautta. Käsittelemme kasvatusta yleisenä käsitteenä sekä pyrimme luotaamaan katseemme tämän pohjalta urheilun omiin kasvatuskäsitteisiin. Urheilun perinteiset arvot, periaatteet ja suuret kertomukset ovat olleet hyvin korkeamoraalisia. Urheiluun liittyy paljon hyvään elämään kuuluvia mielikuvia ja ihanteita. Mutta kuinka on huippu-urheilun laita? Tarkastelussa on reilun pelin ideaali ja amatörismin ihanne. Lisäksi pohditaan, ovatko nuo ”puhtaat” ominaisuudet vain tiellä matkalla maailman huipulle ja mitä ominaisuuksia huippu-urheilijalta todella vaaditaan.

6.1. Kasvatus käsitteenä

Kasvatus on käsitteenä erittäin laaja-alainen sekä monitahoinen. Näin ollen kasvatusta käsitteenä on erittäin hankala määrittää yhdellä tai kahdella virkkeellä, niin että kaikki kasvatukseen kuuluvat asiat tulisi huomioitua. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2.) kasvatusta on tarkasteltu kolmen eri tieteenalan kautta. Tarkastelunäkökulman laajuus riippuu tieteenalasta.

Kuvio 2. Kasvatus eri näkökulmista (Hirsjärvi 1995, 32)

Kasvatussosiologia ottaa erityisesti yhteiskunnallisen puolen mukaan kasvatuskäsitteeseen. Ihminen voi toteuttaa tarkoitustaan vain yhteiskunnassa. Kasvatus on erilaista eri aikakausina ja eri yhteiskunnissa. Kasvatuksen avulla ihmistä ohjataan tulemaan toimeen siinä yhteisössä, johon hän on syntynyt tai jossa hän elää. Tätä "toimeentulemistä" voidaan pitää sosiaalistumisena. Kasvatus voidaan mieltää tapahtumasarjana, prosessina, jota sosiologit nimittävät sosialisatioksi. Sosiaalistuminen on siis monenlaisten tapahtumien ja toimintojen seuraus. (Hirsjärvi 1995,33.)

Sosialisaation tavoite kasvatussosiologian mukaan on siirtää nykyinen vallitseva kulttuuri seuraavalle sukupolvelle, jolloin yhteiskunnassa säilyy jatkuvuus vaikka sukupolvet vaihtuvatkin. Sosialisaatio ei kuitenkaan ole yksisuuntainen prosessi, jossa aikuiset vaikuttavat lapsiinsa, vaan etenkin teollistuneissa yhteiskunnissa sosialisatiosta on tullut sukupolvien välinen vuorovaikutusprosessi. (Takala 1995, 10–11.)

Filosofinen antropologia käsittelee kasvatusta kaikkein laaja-alaisimmin. Antropologia on lyhyesti sanottuna ihmistä koskeva tieteenala. Antropologiassa ensisijainen huomio kiinnitetään siihen, mikä ihmisessä on

yleisesti olennaista. Antropologit ajattelevat, että ihmisessä on ikään kuin sisäänrakennettuna kasvutendenssi, jonka avulla ihminen voi vain tulla lajinsa kaltaiseksi. Kasvulla on siis päämäärä eli telos. Kasvatuksen avulla ihmistä ohjataan kohti sitä, mitä pidetään ihmisyyden ihanteena. (Hirsjärvi 1995, 33.)

Kasvatuspsykologinen lähtökohta kasvatuskäsitteeseen tarkoittaa lähes samaa kuin se, mitä arkisessa puheessamme tarkoitamme kasvatuksella. Pelkistetyimmillään kasvatus on tällöin kahden ihmisen (kasvatettavan ja kasvattajan) välistä vuorovaikutusta. Tästä näkökulmasta käsin kasvatus nähdään käytännöllisenä, vuorovaikutuksellisenä sekä tavoitteellisenä toimintana. (Hirsjärvi 1995, 34.) Kasvatuspsykologiassa kasvatuksen ilmiöitä tarkastellaan psykologisen eli ihmisen käyttäytymistä koskevan tieteellisen tiedon näkökulmasta (Kuusinen, 1995, 10).

Keskitymme tutkimuksessamme kasvatuksen osalta lähinnä kasvatuspsykologiseen tarkastelunäkökulmaan, koska päähuomiomme kasvatuksen osalta kiinnittyy valmentajan ja nuoren urheilijan väliseen vuorovaikutukseen. Tässä vuorovaikutuksessa valmentaja toimii kasvattajana ja nuori urheilija kasvatettavana. Toki käytännössä vuorovaikutusta tapahtuu myös toiseen suuntaan, jolloin nuori urheilija on kasvattaja ja valmentaja kasvatettava, mutta tämän tutkimuksen osalta olemme kiinnostuneita vain ensimmäisenä mainitusta vuorovaikutussuunnasta.

Olemme erityisen kiinnostuneita siitä, onko valmentaja juuri se kasvattaja nuoren urheilijan elämässä, jolla on suurin vaikutus nuoren urheilijan dopingvalintoihin. Onko valmentaja se väylä, jota kautta antidopingtyötä kasvatuksen näkökulmasta tulisi tehdä?

Heikkala (1992) puhuu kasvatuksen ideasta. Kasvatukseen liittyy olennaisesti jokin idea siitä, mihin yksilöitä kasvatetaan. Urheileva yksilö on saatava ymmärtämään jo olemassaoleva idea eli urheilun eettiset periaatteet. Idea hyvästä urheilusta, sen normeista ja kasvatusvaikutuksista on kielessämme esineellistynyt, saanut "oman elämän" irrallaan niistä konkreettisista urheilullisen elämän tilanteista, joissa moraalia synnytetään, ylläpidetään ja sen toteutumista valvotaan. (Heikkala 1992, 14.)

6.2. Nykyisen huippu-urheilun "kasvatusvaatimukset"

Asennekasvatuksen kannalta keskeisen ongelman muodostaa huippu-urheilun kaksinaismoralismi: pyrkimys ihmisen suorituskyvyn rajoille – puhtain keinoin. Heikkalan (1992, 14) mukaan urheilun moraalin käskyt ja kiellot ovat kyllä läsnä jokapäiväisessä puheessa ja toiminnassa, mutta vain jälkinä jostain "käsin koskettelemattomasta". Toisaalta urheilun moraalikoodeja ja ihanteita pidetään yhä yllä, sillä ne ovat taloudellisesti tärkeitä urheilun kattorakenteille (Mertala 2003b).

Ilmanen (2002, 7) toteaa, että hyvistä ja oikeista tavoitteista huolimatta lasten ja nuorten urheiluharrastus saattaa luiskahtaa eettisesti arveluttaville alueille: "Urheilun kasvatusjärjestelmään näyttäisi rakentuvan toimintatapoja, joissa menestys ja voitto tulevat ensisijaisiksi jo lapsi- ja nuoruusiällä". Perko (2000) esittää, että doping on itse asiassa looginen askel tiellä kohti huippu-urheilun ylintä tarkoitusta, menestystä. Urheilun perinteiset, sinänsä puhtaat arvot ja tavoitteet (*citius, altius, fortius*), ovat näin ollen kääntyneet itseään vastaan. Heinilän (1988, 228–229) mukaan "sääntömoraali" ei yksin voi olla ratkaisuna huippu-urheilun dopingongelmaan; eiväthän lait ja säädökset muillakaan elämänalueilla riitä

säätelyn ratkaisuksi, tarvitaan siis myös käyttäytymiskoodi. Tämä käyttäytymiskoodi ilmenee urheilussa ”oikeana urheiluhenkänä” – tai siis tulisi ilmetä.

Edellä on käsitelty kasvatusta urheilussa. On paikallaan tarkastella mitä huippu-urheilu todella vaatii. Brown (2001, 29–42; Mertalan 2003a, 54, mukaan) listaa ominaisuudet, joita vaaditaan kehitysvaiheessa olevalta urheilijalta huipulle pääsemiseksi seuraavasti:

- 1) into (drive), ylitsepursuava halu menestykseen, tarve todistaa jotakin;
- 2) intohimo (passion) rakastaa lajiaan, ei voi pysyä poissa sen parista;
- 3) tasapainoisuus (stability) pystyy käsittelemään stressiä, jaksaa yrittää vastoinkäymisistä huolimatta;
- 4) kovuus (toughness) hyvä itseluottamus, itsevarma;
- 5) positiivinen asenne (positive attitude) nauttii haasteista, välttää negatiivista ajattelua;
- 6) realismi (realism) toimii rajoissa, oppii kokemuksesta;
- 7) keskittyminen (focus) suodattaa kaikki häiriötekijät;
- 8) yritys (effort) harjoittelee kovasti, yrittää aina kovemmin;
- 9) luottamus (persistence) tiedostaa heikkoutensa, mutta yrittää silti parhaansa;
- 10) kilpailullisuus (competitiveness) kieltäytyy häviämästä, pitää taistelusta.

On epäilemättä selvää, että näitä ominaisuuksia tarvitaan huipulle nousemiseksi. Edellä listatuissa ominaisuuksissa ei ole mitään negatiivista, mutta ne kuvastavat huippu-urheilun kovuutta. Listalta puuttuu kuitenkin kokonaan moraaliset ominaisuudet, jotka ohjaisivat kehitystä kohti urheilun ideaalia.

6.3. Dopingvalvonnan historia

Suomessa antidopingtyöhön herättiin muuta maailmaa myöhemmin, mutta alkusykäyksen saatuaan suomalainen antidopingtyö on ollut maailman huippua. Seuraavassa käsittelemme lyhyesti suomalaisen antidopingtoiminnan historiaa ja kehitystä. Antidopingtoiminnan selkärankana Suomessa on toiminut Antidopingtoimikunta; ensin nimellä Kansallinen Dopingtoimikunta (KDT), sittemmin Suomen Antidopingtoimikunta (ADT).

Kuten todettua, dopinginkäytön historia ulottuu aina antiikin aikoihin asti. Dopingin vastaiseen kamppailuun käytiin kuitenkin vasta viime vuosisadan alkupuolella. Dopingvalvonnan voidaan katsoa alkaneen vuonna 1928, jolloin Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF laati listat suorituskykyä parantavista kielletyistä aineista. Pian seurasivat perässä muut kansainväliset lajiliitot. Vuonna 1968 Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) listasi ensimmäisen kerran kielletyt aineet. (Suomen Antidopingtoimikunta ry, 2005.)

Suomessa antidopingtyö terävöityi vuoden 1983 yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailujen myötä. Suomessa aloitti tuolloin toimintansa akkreditoitu laboratorio Yhtyneet Laboratoriot Oy, joka on yhä ainoa Suomessa sijaitseva KOK:n akkreditoima dopingtestauslaboratorio. (Suomen Antidopingtoimikunta ry, 2005.)

Los Angelesin olympialaisten (1984) myötä Suomeen perustettiin Kansallinen Dopingtoimikunta (KDT). 1980-luvun lopussa oli selkeää tarvetta kehittää KDT:n organisaatorakennetta, jonka tuloksena syntyi vuonna 1990 Suomen Antidoping-toimikunta (ADT). Tämä uusi organisaatio

toimi Liikuntatieteen ja testaustoiminnan edistämisyhdistyksen (Liite ry) yhteydessä. Samana vuonna Suomi hyväksyi Euroopan neuvoston dopinginvastaisen yleissopimuksen. (Suomen Antidopingtoimikunta ry, 2005.)

Hiihdon 2001 MM-kilpailujen tapahtumien jälkeen antidopingtoimintaa haluttiin tehostaa. Perustettiin uusi, opetusministeriön rahoittama, itsenäinen Maailman Antidopingtoimiston (WADA) hallintomallin mukainen organisaatio. 8.11.2001 pidettiin Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry:n perustamiskokous. (Suomen Antidopingtoimikunta ry, 2005.)

6.4. Suomen Antidopingtoimikunta, ADT ry.

Suomen Antidopingtoimikunta ry on vastannut antidopingtyöstä Suomessa vuodesta 2002 alkaen. Toimintakenttinä ADT ry:llä on koulutus ja viestintä, dopingvalvonnan kehittäminen, dopingtestausten kehittäminen ja organisointi Suomessa, dopingtestausten laatujärjestelmän kehittäminen, kansainvälinen toiminta sekä tutkimustoiminnan kehittäminen. (Suomen Antidopingtoimikunta, 2002.)

Kansallisella sektorilla ADT ry pyrkii tehostamaan antidoping-, koulutus- ja viestintätyötä; luomaan yhteistyötä Suomen Liikunta ja Urheilun (SLU), Olympia Komitean (OK) ja lajiliittojen kanssa; kehittämään antidopingpassia; lisäämään dopingtestejä ja kehittämään testausjärjestelmää; vaikuttamaan dopingin vastaiseen lainsäädäntöön sekä uusimaan tarvittaessa antidopingsäännöstöä. (Suomen Antidopingtoimikunta, 2002.)

Kansainvälisellä sektorilla ADT ry pyrkii harmonisoimaan antidopingtoimintaa maailmanlaajuisesti sekä samalla tehostamaan ja kehittämään dopingtestausta, -koulutusta ja -viestintää eri maissa. ADT ry on myös aktiivisesti mukana kansainvälisissä järjestöissä, kuten WADA:ssa, Euroopan Neuvostossa, IADA:ssa, EU:ssa ja Pohjoismaisissa järjestöissä. (Suomen Antidopingtoimikunta, 2002.)

6.5. Dopingrikkomukset ja -rangaistukset Suomessa

Uusi Maailman antidopingsäännöstö (World Anti-Doping Code, WADC) tuli voimaan 1.1.2004. Dopingrikkomuksena pidetään tekoa, joka on säännöstössä määrätty dopingrikkomukseksi. Dopingrikkomuksia ovat:

- 1) kielletty aine tai näyttö kielletyn menetelmän käytöstä urheilijan elimistöstä otetussa näytteessä;
- 2) kielletyn aineen tai menetelmän käyttö;
- 3) kieltäytyminen dopingtestistä;
- 4) dopingvalvonnan välttely ja ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti;
- 5) dopingvalvonnan tai -testin manipulointi;
- 6) dopingaineiden hallussapito;
- 7) dopingaineiden ja -menetelmien levittäminen ja;
- 8) dopingin edistäminen.

(Suomen antidopingtoimikunta, 2003.)

Rikoslakiin on otettu mukaan säännökset dopingrikoksista. Lain mukaan dopingaineiden laitton maahantuonti, valmistaminen ja levitys on rangaistavaa. Laki tuli voimaan syyskuun alusta vuonna 2002. Dopingrikkokset kuuluvat rikoslaisissa luvun 44, terveyttä ja turvallisuutta

vaarantavat rikokset (24.5.2002/400), alle. Dopingrikokset on jaettu kolmeen, vakavuusasteeltaan eritasoiseen, rikokseen: dopingrikos, törkeä dopingrikos ja lievä dopingrikos. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 2003).

1. Dopingrikos 6 § (24.5.2002/400)

Joka laittomasti, 1) valmistaa tai yrittää valmistaa dopingainetta, 2) tuo tai yrittää tuoda maahan dopingainetta tai 3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää dopingainetta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, dopingrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Dopingrikoksesta tuomitaan myös se, joka pitää hallussaan dopingainetta todennäköisesti tarkoituksenaan levittää sitä laittomasti.

(Rikoslaki 19.12.1889/39, 2003).

2. Törkeä dopingrikos 7 § (24.5.2002/400)

Jos dopingrikoksessa, 1) rikoksen kohteena on huomattavan suuri määrä dopingainetta, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 3) rikoksentekijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä tai, 4) dopingainetta levitetään alaikäisille ja dopingrikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä dopingrikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 2003).

3. Lievä dopingrikos 8 § (24.5.2002/400)

Jos dopingrikos, huomioon ottaen dopingaineen määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on

tuomittava lievistä dopingrikoksesta sakkoon. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 2003).

Seuraavassa on lueteltu ne rangaistuskäytännöt, joiden pohjalta dopingtapauksissa edetään. Nämä käytännöt on laatinut Suomen Antidopingtoimikunta ry. vuonna 2000.

1. Mikäli valvontaryhmä toteaa, että kysymyksessä on doping, urheilijan järjestön on rangaistava urheilijaa häntä kuultuaan yhden kuukauden kuluessa siitä, kun se on saanut tiedon valvontaryhmän päätöksestä tai saatuaan urheilijan tai järjestön pyytämän lausunnon ADT:lta

2. Urheilija on aina itse vastuussa lääkkeidensä käytöstä. Dopingiin syyllistynyttä tai testauksesta kieltäytynyttä urheilijaa rangaistaan kv. lajiliiton sääntöjen edellyttämällä tavalla, kuitenkin KOK:n antamien ohjeiden mukaan:

A. Vähintään 24 kk:n kilpailukiellolla (ensimmäinen dopingrikkomuksesta)

B. Elinikäisellä kilpailukiellolla (toinen dopingrikkomuksesta)

3. Eräiden piristeiden kohdalla (kuten efedriini) rangaistuksia on lievennetty:

A. KOK suosittaa näiden aineiden kohdalla kolmen kuukauden kilpailukieltoa ensimmäisen dopingrikkomuksen

B. Kahden vuoden kilpailukieltoa toisen ja

C. Elinikäistä kilpailukieltoa kolmannen dopingrikkomuksen jälkeen.

Kilpailukielto koskee kilpailemista, valmentamista ja toimitsijana toimimista kaikessa urheilujärjestöjen alaisessa toiminnassa.

4. Myös dopingiin todistettavasti osallistunutta valmentajaa, lääkäriä, urheilujohtajaa tai muuta henkilöä rangaistaan sulkemalla hänet pois

kaikesta urheilutoiminnasta vähintään 24 kuukaudeksi. Samoin rangaistaan myös järjestön henkilöjäsentä, joka on syyllistynyt dopingaineiden salakuljetukseen, kauppaan, välitykseen tai muuhun dopingia edistävään toimintaan.

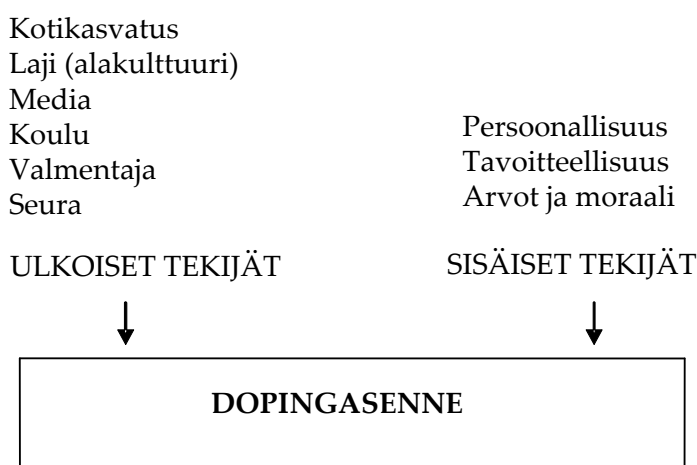
5. Dopingtapauksissa urheilijan järjestön tulee julkistaa rangaistuksen saaneen urheilijan nimi, välittömästi, kun järjestö on tehnyt asiasta päätöksen. Kilpailukiellon saaneen urheilijan nimi on ilmoitettava myös SLU:lle ja urheilun lajiliitoille.

(Suomen Antidopingtoimikunta ry, 2000.)

7. DOPINGASENTEIDEN TAUSTATEKIJÖITÄ

Tässä luvussa pyritään selittämään dopingin käyttöön johtavia syitä. Jokainen tapaus on tietenkin uniikki, eikä yksilön ratkaisuja voi koskaan selittää tietyn kaavan mukaan. On kuitenkin tiedostettava, että dopingin käyttö (tai sen käyttöön ajautuminen) on toisaalta yksilön itsensä tietoisesti tekemä päätös, toisaalta tulosta ympäristön vaikutuksesta. Vastuu dopingin käytöstä on perinteisesti uskottu yksilön harteille. Urheilullisen elämämme kulmakivenä on ollut luottamus yksilöihin, joiden moraalisen selkärangan varassa koko instituutio kestää tai kaatuu (Heikkala 1994, 14).

Mertala (2003a) pohtii pro gradu -työssään dopingin käyttöä kulttuurisen viiveen teorian kautta. Teoria selittää pois yksittäisen urheilijan moraalista vastuuta kohdentaen katseen systeemiin kokonaisuutena. Mielestämme urheilijaa voidaan pitää tämän systeemin ”lopputuotoksena”, joka kuitenkin tekee lopulliset päätöksensä itse. Seuraavassa tarkastelemme (Kuvio 3.) dopingasennetta sekä yksilön sisäisten että ympäristön eli ulkoisten tekijöiden merkitystä asenteeseen.

Kuvio 3. Dopingasenteisiin vaikuttavia tekijöitä

7.1. Arvostuksen tavoittelu

Saavutusten ylimittäinen arvostus pakottaa turvautumaan sellaisiin keinoihin, jotka ovat urheilun oman peruseetiikan vastaisia (Seppänen 1986). Urheilun peruseetiikasta voidaan, kuten moneen kertaan todettua olla montaa eri mieltä. Menestyksen, maineen ja mammonan tavoittelu ei kuitenkaan yksistään selitä dopingin käyttöä. Tarkasteltaessa nuoria ja heidän asenteitaan dopingia kohtaan ei tule katsoa ainoastaan kilpaurheilua (ja huippu-urheilua) harrastavien joukkoa.

Yhä enemmän ihannoidaan miehistä ruumiinkulttuuria, joka voi johtaa dopingaineiden käyttöön siitä huolimatta pyritäänkö harrastamisella kohti kansainvälistä huippua urheilussa tai vaikkapa sosiaalisen arvostuksen nostamiseen kaveriporukassa. Miehisten, erityisesti voimaan perustuvien, saavutusten liiallinen ihannoiti on ilmeisesti yksi niistä tekijöistä, jotka ovat johtaneet urheilussa sisäisiin arvostiritoihin (Seppänen 1986). Tämä miehisyyden ihannoiti näkyy paitsi huippu-urheilussa myös kuntoilijoiden keskuudessa. Esimerkiksi voimailusaleilla käyvien poikien ja miesten (miksei nykyään myös naisten) keskuudessa korostuu vahvasti ruumiillisuus ja "harrastamisen ilo" jää usein taka-alalle.

7.2. Valmentajan ja alakulttuurin merkitys

Tärkeä väylä dopingvalistuksen toteuttamiseen on henkilökohtainen valmentaja. Valmentaja on selkeästi kasvattajan roolissa. Tarkastelemme siksi valmentajan merkitystä nuoren urheilijan asenteisiin vaikuttamisessa. Varsin

lyhyesti on käsitelty myös alakulttuurin (eri lajien) merkitystä, koska tuloksissa tarkastelemme myös lajien välisiä eroja dopingasenteissa.

Urheilija arvostaa valmentajaa tämän asiantuntemuksen perusteella. Valmentajan mielikuvaan hyvästä valmentajuudesta vaikuttavat muun muassa kokemukset omista valmentajista, opettajista ja vanhemmista, valmentajan koulutus ja kokemukset valmentajan työstä, keskustelut muiden valmentajien kanssa sekä valmentajan saama palaute omilta urheilijoiltaan. Mielikuvaan valmentajuudesta vaikuttavat lisäksi kulttuuriset erot ja lajien alakulttuurit. (Hämäläinen, 2003, 27.)

Kasvatus perustuu aina tiettyihin arvoperusteisiin ja kasvatusideologiaan sekä suuntaa ja ohjaa vuorovaikutustilanteiden valintoja. Näitä valintoja voidaan pitää keskeisinä elementteinä puhuttaessa kasvatuksesta. Kasvatettavan (urheilijan) kannalta nämä kasvattajan (valmentajan) verbaaliset ja nonverbaaliset valinnat tulkitaan vihjeinä ja kasvatusimpulsseina, jotka suuntaavat käyttäytymistä. Kasvatustilanteen toteutuminen vuorovaikutuksessa (urheilijoiden ja valmentajan kanssa) tuottaa ja täsmentää kasvatustoiminnan perustalla olevia arvoja ja koko kasvatusideologiaa. (Liukkonen ym. 1992.)

Lajin moraaliin vaikuttaa läheisesti lajin piirissä vallitseva alakulttuuri. Alakulttuurin käsite auttaa ymmärtämään eri urheililajeissa vallitsevia arvoja, normeja ja käyttäytymisen malleja. Keskeistä alakulttuurille ovat juuri arvot, uskomukset ja elämäntavat, jotka vallitsevat tietyissä kunkin alakulttuurin ainutlaatuisissa sosiaalisissa tilanteissa. (McPherson ym. 1989, 250–253.)

7.2.1. *"Huvikseen voi juosta puhtaankin, maailman huipulla ei."*

On monia valmennussuhteita, joissa valmentajan asian-tuntemukseen luotetaan täysin, jopa sokeasti. Valmentajan tieto nähdään ehdottomana totuutena. Tällöin valmentajan esille tuomat arvot juurtuvat syvälle nuoren ajatteluun. Käytämme esimerkkinä Ville Vakkurin tapausta, joka aloitti dopingin käytön valmentaja Esko Olkkosen ohjaamana ollessaan vasta 17-vuotias. Tarkoituksenamme ei ole syyttää ketään, vaan tuoda esille miten valmentaja kasvattajana voi tarjota myös päinvastaisia oppeja kuin mitä häneltä odotetaan.

"Esko oli niin dominoiva, karismaattinen valmentaja. Minun ei koskaan pitänyt vaivata päätäni harjoitteilla, Esko mielti aina kaiken valmiiksi. Kun Esko tuli valmentajakseni, fiilis muuttui kertaheitolla." (HS Verkkoliite, 2001.)

Olkkonen kysyi matkalla harjoituksista bussipysäkille, mitä mieltä Vakkuri on dopingaineista ja suostuisiko tämä niitä käyttämään. Olkkonen sanoi pystyvänsä hankkimaan aineita ja tietävänsä niistä "kaiken". "Olkkonen sanoi, että minulla on mahdollisuuksia pikajuoksun huipulle mutta sinne pääsy ei onnistu ilman dopingia. Se oli hänen mukaansa ainoa mahdollisuus." (HS Verkkoliite, 2001.)

Olkkonen huolehti aineiden hankinnasta, kuurien suunnittelusta ja aineiden annostelusta. Niitä Vakkuri käytti sekä pistoksina että suun kautta. Pistokset antoi Olkkonen. Aineiden käyttö oli hyvin suunnitelmallista: eri aineita käytettiin sen mukaan, tavoiteltiinko voimaa vai nopeutta. Vakkuri käytti steroideja, kasvuhormonia ja aineenvaihduntaa nopeuttavia aineita. Vakkuri sanoo, ettei tiedä, mistä Olkkonen aineet hankki. Rahaa kului kymmeniä tuhansia markkoja. (HS Verkkoliite, 2001.)

On selvää, että kyseessä oli poikkeuksellinen valmennussuhde. Vakkuri kertoi luottaneensa Olkkoseen kuin Jumalaan. Vakkurin ajatteluun iskostunut ajatus: ”Huvikseen voi juosta puhtaanakin, maailman huipulla ei”, kertoo paljolti siitä mentaliteetista, jolla uraa vietiin eteenpäin. Dopingin käytöstä syntyi pakoilun kierre, joka vaivasi Vakkuria kiinni jäämiseen asti. Kiinnijäämisen Vakkuri totesi olleen suuri helpotus.

7.2.2. *”Doping on asia, jonka kanssa et voi pelata.”*

Tuomme esiin seuraavassa vastakkaisen näkökulman dopingasioihin edelliseen kappaleeseen verrattuna. Lainaukset ovat suoraan tutkimustamme varten tekemistämme teemahaastatteluista.

”Nuoret ovat hirveän konservatiivisia, eli he näkevät, että asiat ovat joko oikein tai väärin. Nuoret eivät oikein ymmärrä, mikä on harmaa-alue. Rajat tuovat turvallisuutta ja niihin on helppo nojata. Siksi dopingista on oltava selvät säännöt. Sääntöjen jälkeen tarvitaan kasvattamista.” (Simo, teemahaastattelu, 2004.)

Pelkät säännöt ja kiellot eivät siis riitä. Valmentajan rooli kasvattajana on kiistaton, mutta kasvattaminen on myös sanatonta viestintää. Ja usein sanattomat viestit ovat voimakkaampia signaaleja kuin sanalliset viestit.

”Nykypäivän hyvin valveutuneelle nuorelle pelkät normit eivät riitä vaan häntä täytyy tukea ja ohjata oikeaan suuntaan. Useimmat viestithän ovat ei-verbaalisia, kun valmentajat työskentelevät urheilijoiden kanssa. Kukaan valmentaja ei mene sanomaan urheilijalle suoraan, että käytä dopingia vaan ajatus lähtee kytemään siitä, kun dopingista puhutaan puolittain vitseinä. Eikä yksi kerta tietysti vielä vaikuta hirveästi, mutta jos joutuu elämään kokoajan sellaisessa kulttuurissa, jossa dopingista puhutaan puolittain vitsinä, muodostuu urheilijalle tiettyjä käsityksiä. Omassa työssäni joudun jatkuvasti miettimään, kuinka viestin asioita urheilijoille.

Itse olen vetänyt selvän rajan siihen, että en koskaan vitsaile dopingasioista. Nämä asiat ovat minulle hirveän ehdottomia, vaikka muuten pyrin varsin vapaaseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Doping on asia, jonka kanssa et voi pelata. Se on ehdoton.” (Simo, teemahaastattelu, 2004.)

Vapaa ja avoin vuorovaikutus on hyvästä, mutta tiettyjen asioiden kanssa tulee olla ehdoton. Tietynlaisessa toimintaympäristössä kasvaminen ohjaa nuorta tietämättäänkin tiettyyn suuntaan. Siksi valmentajan kanta dopingasioihin tulee olla yksiselitteinen ja kiistaton. Valinta dopingin käytön tai puhtaana urheilemisen välillä jää kuitenkin lopulta itse urheilijalle.

”Valmentajan pitäisi tuoda ajatus siitä, että kehittyminen urheilijana tapahtuu järkevällä tavalla. On muitakin hienoja arvoja kuin se, että seistään 15 minuuttia korkeimmalla korokkeella ja samalla ehkä pilataan terveys. Tulee tähdentää urheilijalle, millaisin keinoin tuloksiin pyritään. Valmentaja ei pysty estämään urheilijan dopingin käyttöä, mutta hänen on tuotava omalla toiminnallaan esiin terve suhtautuminen urheiluun. Valmentajan on tuotava esille oma kielteinen kantansa, mutta valinta on kuitenkin urheilijalla itsellään.” (Alex, teemahaastattelu, 2004.)

”Asioita ei saa tuoda esiin liian jyrkästi. Jyrkät kiellot harvoin tuovat toivottua tulosta. Liika mustavalkoisuus ei muuta urheilijan toimintatapoja, vaan vie urheilijan uusiin piireihin, joissa toimitaan hänen haluamallaan tavalla. Urheilijalla herää oma ajatus siitä, mikä on oikea tapa tehdä asioita ja mikä väärä tapa. Valmentajan oma asenne dopingiin on oltava selkeä.” (Alex, teemahaastattelu, 2004.)

Valmentaja on siis keskeisessä roolissa nuoren mallinmuodostuksessa eli integroitumisessa. Edellä mainitut kummatkin valmentajat integroivat valmennettaviaan eri tavoilla. Oikeaa ja väärää integraatiotapaa on vaikea

määritellä, mutta yleisiä eettisiä ja moraalisia ohjeita voidaan valmentajan toiminnan tueksi luoda. Silti on olemassa se korkein ohjenuora, valmentajan itsensä käsitys siitä, mikä urheilussa on oikein ja mikä väärin. On olemassa valmentajia, jotka todella uskovat, että maailman huipulle ei ilman dopingia pääse. Tällöin valmentaja voi perustella valmennuksellisia valintojaan sillä, että päinvastoin auttaa urheilijaa ymmärtämään todellisuuden: ”puhtaana voi urheilla huvikseen, huipulla ei”. Tällöinhän valmentaja toteuttaa vain moraalisesti yhtä arveluttavaa toimintaa kuin kaikki muutkin. Toteuttaa siis vain ”on equal terms” periaatetta.

8. TUTKIMUSMENETELMÄT

Selvitämme luvussa tutkimusmenetelmiä, joiden avulla pyrimme vastaamaan tutkimusongelmiimme. Käsittelemme kappaleessa tutkimuksen perusjoukkoa, otantaa, keskeisiä mittareita ja muuttujia, tulosten analysointia sekä arvioimme tulosten luotettavuutta.

8.1. Tutkimuksen perusjoukko ja otanta

Tutkimuksen perusjoukon muodostivat toisen asteen koulutuksessa olevat nuoret urheilijat sekä oppilaitosten liikunnan/terveystiedon opettajat. Kyselyn otokseen kuului yhteensä 207 oppilasta, joista 97 oli poikia ja 110 tyttöjä. Teemahaastatteluotos muodostui kahdesta liikunnanopettajasta ja yhdestä valmennuspäälliköstä, jotka olivat kaikki miehiä.

Tutkimustamme varten jaoinme kolmeen toisen asteen oppilaitokseen ADT:n laatiman Nuoren urheilijan oppaan pohjalta tehdyn kyselylomakkeen. Tutkittava joukko oli iältään 15-20 -vuotiaita (vuosina 1983-1988 syntyneitä), aktiivisesti liikuntaa ja kilpaurheilua harrastavia nuoria. Kyselyt suoritettiin Mäkelänrinteen (Helsinki) ja Voionmaan (Jyväskylä) urheilulukioissa sekä Haagan teknillisessä oppilaitoksessa (Heltech/Helsinki).

8.2. Mittari, esikoe ja tulosten analysointi

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeen ja teemahaastatteluiden avulla (liitteet 2 ja 3). Kyselylomake laadittiin osaksi Kalervo Ilmasen & co. (2004) tekemän "Urheilun julkisuuskuva" -tutkimuksen pohjalta. Kiireen vuoksi esikoetta ei suoritettu, vaan kyselylomakkeen laadinnan jälkeen lomakkeet lähetettiin oppilaitoksiin. Jälkikäteen arvioituna lomakkeen laatimisen voidaan kuitenkin todeta onnistuneen hyvin. Syynä lienee suurelta osaltaan ennenkin käytetty kyselylomake. Kyselylomakkeiden pohjalta saadun tutkimusaineiston koodasimme tietokoneelle tilastollista käsittelyä varten. Vastauksia tarkasteltiin ja vertailtiin SPSS-ohjelmalla. Teemahaastatteluja analysoimme laadullisesti nostaten esiin tutkimuksellemme oleellista tietoa.

8.3. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta kuvaavat reliabelius ja validius. Seuraavassa käsittelemme kumpaakin käsitteinä ja niiden toteutumista tutkimuksessamme. On itsestään selvää, että kyselyä toteutettaessa ja siihen vastatessa tehdään virheitä. On esimerkiksi mahdollista, että dopingin käytön myöntäneiden kohdalla voi vastauksessa olla puhdas huolimattomuusvirhe. Koodausvaiheessa on mahdollista, että tietokoneen näppäintä lyötäessä on tapahtunut lyöntivirhe. Edelleen mittari, joka on kehitelty mittaamaan esimerkiksi asennetta dopingia kohtaan, ei tulosten saamisen jälkeen välttämättä kuvaakaan haluttua asiaa vaan tuottaa muulla tavalla arvokasta tietoa. Siksi tutkimuksemme teossa emme lähteneetkään tarkkaan rajaamaan kysymyksiä siten, että vastaukset todennäköisesti

olisivat tietynsuuntaisia. Jätimme tilaa sille, että tutkimus nostaa itse esille asioita, joita emme välttämättä olisi edes osanneet kysyä.

8.3.1. Reliaabelius

Reliaabelius kuvaa sitä, miten hyvin saatu tulos vastaa todellista, mittausvirheetöntä tulosta. Reliaabeliutta saattavat alentaa tutkimuksessa eri vaiheiden aikana tapahtuvat satunnaisvirheet, jotka taas alentavat tutkimuksen luotettavuutta. Satunnaisvirheitä ovat muun muassa mittajaan huolimattomuus, haastateltavan muistin puutteellisuus, aineistoa tietokoneelle tallentavan henkilön lyöntivirheet jne. (Alkula ym. 1994, 88-94.)

Alkulan (1994) mukaan ei ole mitään yksiselitteistä sääntöä, joka kertoisi, millainen reliaabelius on hyvä tai millainen huono. Voidaan kuitenkin sanoa, että reliaabeliudeltaan alhaisten mittareiden yhteys muihin muuttujiin on heikompi kuin niiden kuvaamien käsitteiden yhteys. Tässä tutkimuksessa osa kysymyksistä oli taustamuuttujia käsitteleviä kysymyksiä kuten: ikä, sukupuoli, oppilaitos ja ensisijainen urheilulaji. Näissä kysymyksissä reliaabeliutta voidaan pitää Valkosen (1978, 66) mukaan lähes täydellisenä. Tosin suurin osa muista kysymyksistä sisälsi mielipiteitä ja asenteita käsitteleviä asioita, jolloin tulee mukaan yksilöllinen satunnaisvirhe käsitteiden ymmärtämisessä. Opasta koskevissa kysymyksissä turvaudutaan ainoastaan vastaajien rehellisyyteen (oliko vastaaja lukenut oppaan ja lisäksi opas vastaajan tietämystä).

Vastaukset pyydettiin nimettöminä, minkä voidaan katsoa lisäävän luotettavuutta. Kyselytilanteessa vastaajilla oli myös mahdollisuus kysyä neuvoa ohjaajalta epäselvyyksien välttämiseksi. Nuorista peräti 84,5% oli lukenut omien sanojensa mukaan oppaan joko kokonaan tai osittain. Prosenttiluku on varsin korkea ja mielellään sen uskoisi olevan myös oikea.

Nuorten vastaamiseen voi kuitenkin vaikuttaa halu näyttää opettajalle tai tutkijataholle todellisuutta parempi kuva asiasta. Myös pelkkä selailu tulkittiin oppaan osittaiseksi lukemiseksi, joka tietenkin nostaa korkeaa lukuprosenttia.

Tulososuudessa käy ilmi, että oppilaitosten välillä oli selkeitä eroja siinä, luettiin opas vai ei. Voionmaan lukion ei-lukeneitten osuutta selvittää osaltaan se, että oppaiden jakohetkellä oli meneillään kevään viimeinen koeviikko ja koulu oli muutoinkin loppumaisillaan. Lukuprosenttiin vaikuttaa lisäksi oleellisesti se kuinka tärkeältä oppaat jakanut taho (opettajat ja valmentajat kouluissa) on saanut kyselyn näyttämään nuorten silmissä. Tärkein tekijä tietenkin on nuoren henkilökohtainen lukumotivaatio ja yleinen asenne lukemista ja opiskelua kohtaan. Heltechin alhaista lukumotivaatiota saattaisi osaltaan selittää se, että Heltech on oppilaitoksista ainut ammattioppilaitos ja siten ehkä enemmän käytännön työhön orientoitunut.

Avoimessa kysymyksessä tiedustelimme vastaajien kantaa nykyiseen huippu-urheiluun. Tilaa vastaukselle oli varattu puoli sivua. Koodasimme vastaukset karkeasti eri luokkiin. Avoin kysymys on varsin altis tulkinnalle. On hankalaa jaotella vastaukset tiettyyn luokkaan (negatiivinen, positiivinen, neutraali), koska monessa vastauksessa nähtiin niin positiivista kuin negatiivistakin.

Monessa kysymyksessä en osaa sanoa -vaihtoehto rajaa pois vahvan vastakkaisasettelun. EOS on kuitenkin mielestämme aiheellinen vaihtoehto, koska mielipiteen muodostaminen ei joidenkin kysymysten kohdalla todellakaan ole helppoa. Lukiolaisilta voidaan odottaa itsenäistä työskentelyä kyselylomaketta täytettäessä, mutta on myös mahdollista, että

nuoret ovat vaikuttaneet toistensa mielipiteisiin. Varsinkin dopingia koskevissa kysymyksissä, joissa vaaditaan subjektiivista kannanottoa.

8.3.2. *Validius*

Validius on mittarin kyky mitata täsmälleen sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Validius on tulosta ajatteluprosessista, jossa tutkija käyttää tuntemustaan aiheesta, aikaisempia tutkimuksia ja yleistä logiikkaa vakuuttaakseen muut ja itsensä valittujen indikaattoreiden käytöstä. Validius on koko mittarin suunnitteluvaiheen ja itse mittaamisen ajan mielessä pidettävä tavoite. Selkeissäkin asioissa on syytä odottaa, että tuloksiin sisältyy mahdollisia virheitä. (Alkula ym. 1994, 88-94.)

Tutkimuksemme validiutta paransi kyselylomakkeen laatiminen aikaisempia tutkimuksia hyväksi käyttäen. Osa kysymyksistä otettiin suoraan jo aiemmin testatuista kyselylomakkeista. Vertailtaessa tuloksia ero lajien välillä on otettava huomioon, että joidenkin lajien edustus on melko pieniä. Kyseisen joukon käsitys ei välttämättä kuvaa koko lajin edustajia.

Kysymyksen muotoilu saattaa usein tuottaa vastauksia, joita voidaan pitää arveluttavana. Kysyimme vastaajalta suoraan esimerkiksi, onko hän käyttänyt dopingaineita urheilusuorituksen parantamiseen. Kysymyksenasettelusta ei selviä onko kyseessä kilpailusuoritus vai harjoittelukauden suoritus. Eräät aineethan ovat harjoituskaudella sallittuja, mutta kilpailukaudella kiellettyjä. Toisaalta kielletty aine on aina kielletty aine. Lisäksi monet lääkkeet sisältävät kiellettyjä aineosasia, kuten kofeiinia tai efedriiniä, mutta ei eivät ylitä sallittuja raja-arvoja.

9. AINEISTON KERUU JA ANALYYSI

Vastauksia kyselyyn saimme yhteensä 207 kappaletta. Kyselylomake käsitti yhteensä 37 kysymystä, joista viimeinen oli avoin kysymys. Kysymykset jaoteltiin kolmeen eri osaan: vastaajaan liittyvät kysymykset, oppaaseen liittyvät kysymykset sekä yleisiin kysymyksiin, jotka liittyivät dopingiin.

Tutkielmaamme varten analysoimme lomakkeiden pohjalta olennaisimpia ja yksinkertaisemmin analysoitavia tuloksia. Yleiset muuttujat joita tarkastelimme, ovat: sukupuoli, syntymävuosi, koulu ja ensisijainen urheilulaji. Opasta koskevista kysymyksistä tarkastelimme ensinnäkin lukivatko vastaajat oppaan, lisäkö opas tietämystä antidopingasioissa sekä onko oppaalla ollut mahdollisesti vaikutusta lukijan valintoihin urheilijana.

Kvantitatiiviselta osin yleisin käyttämämme analysointitapa tutkimuksessamme oli ristiintaulukointi. Ristiintaulukoinnissa kahden tai useamman muuttujan arvot otetaan huomioon samanaikaisesti. Ristiintaulukointi kuvaa varsin selvästi ja havainnollisesti muuttujien yhteyksiä. Tarkastelimme tutkimuksessamme ennen kaikkea kuinka urheilijan ikä, sukupuoli ja harrastama laji vaikuttivat näkemyksiin eri kysymyksissä. Käytimme myös keskiarvotaulukkoja arvioidessamme oppaan ulkoasua, kieltä ja luettavuutta.

Kysely- ja haastattelututkimuksissa vastaamatta jättämistä kutsutaan aineiston kadoksi. Meillä katoprosenttia voidaan pitää olemattomana, sillä kyselyyn vastasivat kaikki urheilijat, jotka itse kyselytilanteen aikana sautuivat olemaan paikalla. Tämä oli varsin hyvä tapa suorittaa kysely, sillä esimerkiksi postikyselyissä aineiston kato saattaa olla 50-60% luokkaa.

10. TUTKIMUSTULOKSET

Tulosluvussa pyrimme vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tarkastelemme millaisia ovat nuorten dopingasenteet ja onko sukupuolten, ikäluokkien ja lajien välillä näkemuseroja. Niin ikään tarkastelussa on tehokkaimmat dopingvalistusväylät. Yleisissä kysymyksissä tiedustelimme, olivatko vastaajat olleet dopingtestissä, onko heille tarjottu dopingaineita sekä onko heidän omassa lajissaan mahdollista päästä maailman huipulle ilman dopingia. Kysyimme lisäksi suoraan, onko vastaaja käyttänyt dopingia. Tiedustelimme myös onko dopingtestaus tarpeellista nuorten sarjoissa sekä käytetäänkö nuorten sarjoissa dopingia.. Kyselyssä oli myös yksi avoin kysymys, jossa kysyttiin, millainen kuva vastaajalla on huippu-urheilusta. Olemme käyttäneet luvussa keskeisimpien tutkimustulosten havainnollistamiseen grafiikkaa.

Selvitimme laajemmin lajien välisiä näkemuseroja koska erot olivat selkeämmin tulkittavissa kuin ikäluokkien ja sukupuolten välillä. Käsittelimme näkemuseroja seuraavissa kysymyksissä: onko maailman huipulle mahdollisuus päästä ilman dopingia, millainen kuva vastaajalla on huippu-urheilusta, käytetäänkö dopingia nuorten sarjoissa sekä onko testaus niissä tarpeellista.

10.1. Vastaajaan liittyvät kysymykset

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 207 toisen asteen koulutukseen osallistuvaa, liikuntaa ja urheilua harrastavaa nuorta. Miehiä vastaajista oli 97 (46,9 %) ja naisia 110 (53,1 %). Vastaajat olivat syntyneet vuosien 1983 ja

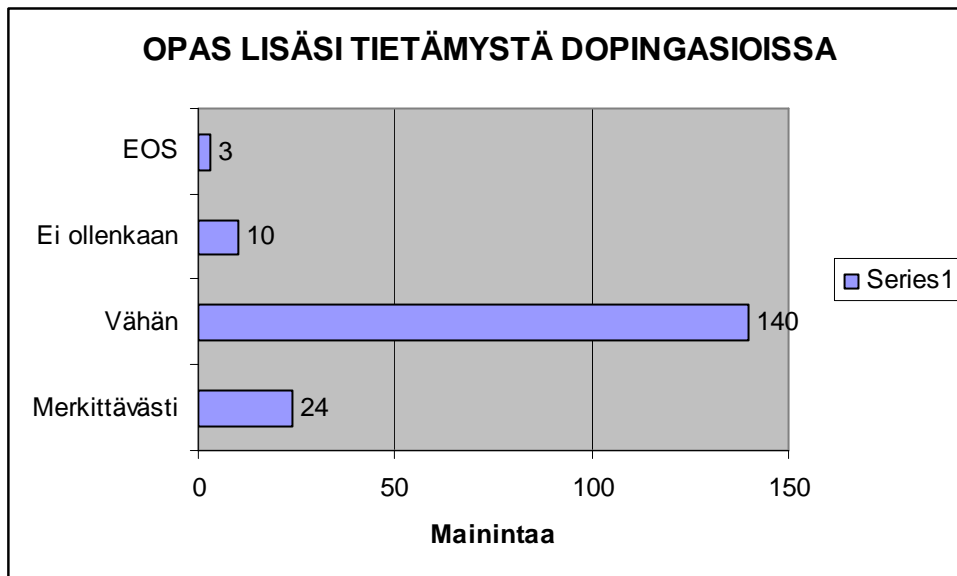
1988 välillä eli olivat kyselyn tekohetkellä (vuonna 2003) 15-20 -vuotiaita. Suurimmat vuosiluokat olivat 1986 (32,4 %), 1985 (25,6 %) ja 1987 (22,2 %) syntyneet. Oppilaitoksia kyselyyn osallistui kolme: Mäkelänrinteen urheilulukio (Helsinki), Voionmaan urheilulukio (Jyväskylä) ja Haagan ammattioppilaitos, Heltech (Helsinki).

Vastaajien harrastamien lajien skaala oli iso, peräti 36 eri lajia. Edustetuimpia lajeja olivat yleisurheilu 27 (13 %), jääkiekko 27 (13 %), uinti 23 (11,1 %), jalkapallo 15 (7,2 %), koripallo 10 (4,8 %) ja hiihto 9 (4,3 %). Muodostelma- ja taitoluistelijoita oli yhteensä 16 (7,7 %), tanssilajien (tanssi, aerobic, baletti) edustajia oli 12 (5,8 %), kamppailulajien edustajia oli 11 (5,3 %) ja voimistelijoita (joukkue- ja telinevoimistelu) 10 (4,8 %).

10.2. Valistuksen merkitys

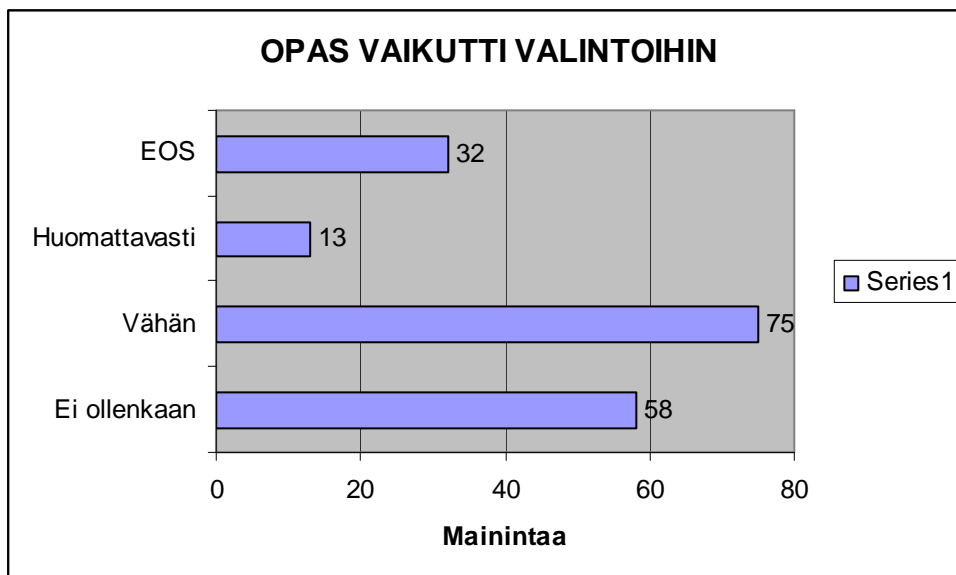
Antidoping -oppaan oli vastaajista lukenut kokonaan 105 (50,7 %). Osittain oppaan oli lukenut 69 (33,3 %) ja 32 (15,5 %) ei ollut lukenut opasta ollenkaan. Oppaan pohjalta tehtyihin kysymyksiin saattoi vastata siis yhteensä 84,5% kohdejoukosta. Prosenttiosuutta voidaan pitää varsin hyvänä. Tämä kertoo siitä, että opas jaettiin vastaajille varsin sopivana ajankohtana.

Kysymykseen, lisäkö opas tietämystä antidopingasioissa, vastasi 177 nuorta. Vastaajista 24 (13 %) oli sitä mieltä, että opas lisäsi tietämystä merkittävästi. 140 (79 %) vastaajan mukaan opas lisäsi tietämystä vähän ja 10 (5 %) oli sitä mieltä, että opas ei lisännyt tietämystä ollenkaan. Kolme vastaajaa vastasi kohtaan: en osaa sanoa.

Kuvio 4. Oppaan merkitys dopingtietouden lisääjänä

Kysymykseen, onko oppaalla vaikutusta vastaajan valintoihin urheilijana, vastasi 178 nuorta (Kuvio5.). 58 (32 %) vastaajaa oli sitä mieltä, että oppaalla ei ole vaikutusta valintoihin. 75 (42 %) vastaajan mielestä oppaalla oli vähän vaikutusta ja 13 (7 %) mielestä huomattava vaikutus valintojen tekemiseen urheilijana. 32 (17 %) ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Kuvio 5. Oppaan vaikutus nuorten valintoihin urheilijana

10.3. Nuorten dopingasenteet

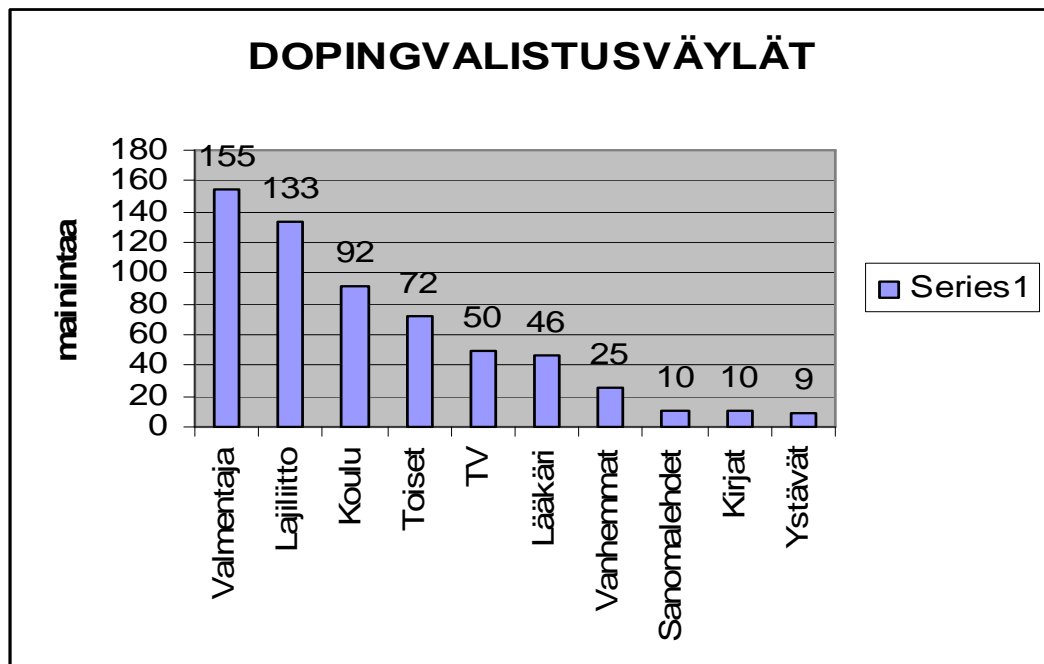
Dopingia koskeviin yleisiin kysymyksiin vastasivat kaikki huolimatta siitä, olivatko he lukeneet oppaan. Kyselyyn vastanneista 207:stä dopingtestissä oli ollut 25. Neljälle oli tarjottu dopingaineita ja neljä myönsi käyttäneensä dopingaineita urheilusuorituksen parantamiseen. Näistä neljästä, jotka myönsivät kiellettyjen aineiden käytön, kolme oli jääkiekkoilijoita ja yksi hiihtäjä. Kysymykseen onko lajissasi mahdollista päästä maailman huipulle ilman dopingia vastasi 205 nuorta. 13 oli sitä mieltä, että huipulle ei pääse ilman dopingia.

127 (61,4 %) vastaajan mukaan dopingtestaus nuorten sarjoissa on tarpeellista ja 34 (16,4 %) oli sitä mieltä, että testausta ei tarvita. 44 (21,3 %) vastaajaa ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Kysymykseen käytetäänkö dopingia nuorten sarjoissa vastasi kyllä 29 (14,0 %) ja ei 88 (42,5 %). Peräti 88 (42,5 %) vastaajaa ei osannut sanoa mielipidettään.

10.4. Tehokkaimmat valistusväylät ja nuorten käsitys huippu-urheilusta

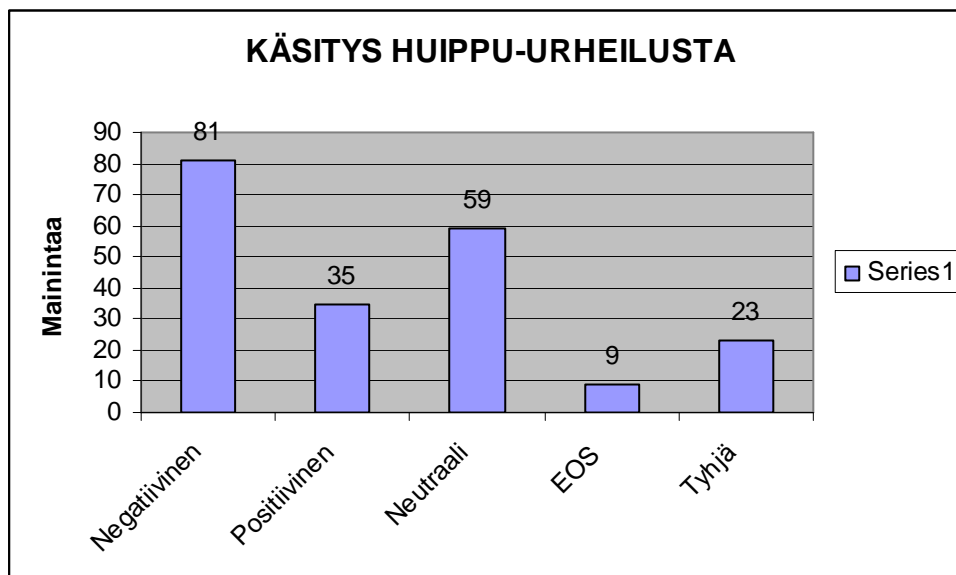
Kysyimme nuorilta, mitkä ovat kolme tehokkainta väylää toteutettaessa dopingvalistusta (Kuvio 6.). Vaihtoehdot olivat: koulu, lajiliitto, valmentaja, lääkäri, televisio, sanomalehdet, kirjat, vanhemmat, ystävät, toiset urheilijat, jokin muu tai ei mikään väylä. Eniten mainintoja sai valmentaja, yhteensä 155, eli vastaajista 74 % piti valmentajan roolia tärkeänä. Lajiliitto keräsi 133 mainintaa, prosenttiosuuden ollessa 64. Koulua pidettiin kolmanneksi tärkeimpänä väylänä 92:lla maininnalla (44 %). Seuraavina tulivat toiset urheilijat (72 mainintaa), televisio (50), lääkäri (46) ja vanhemmat (25).

Sanomalehdet (10 mainintaa), kirjat (10) ja ystävät (9) saivat varsin vähän kannatusta.

Kuvio 6. Tehokkaimmat väylät dopingvalistukselle

Avoimessa kysymyksessä tiedustelimme millainen kuva vastaajalla on nykyisestä huippu-urheilusta (Kuvio 7.). Koodasimme vastaukset karkeasti negatiivisiin 81 (39,1 %), positiivisiin 35 (16,9 %) ja neutraaleihin 59 (28,5%) vastauksiin. Kantaansa ei osannut sanoa 9 (4,3 %) ja tyhjiä vastauksia oli 23 (11,1 %). Olemme poimineet vastauksista tutkimusta hyvin kuvaavat kommentit ja käyttäneet niitä laadullisin keinoin viidennessä luvussa. Lainauksia on esitetty edellä toistakymmentä.

Kuvio 7. Nuorten käsitys huippu-urheilun tilasta

10.5. Eri lajien harrastajien näkemykset

Tarkastelimme kyselyn vastauksien pohjalta, oliko eri urheilulajien välillä näkemuseroja seuraavissa kysymyksissä: 1. onko maailman huipulle mahdollisuus päästä ilman dopingia, 2. millainen kuva vastaajalla on huippu-urheilusta, 3. käytetäänkö dopingia nuorten sarjoissa sekä 4. onko testaus niissä tarpeellista.

10.5.1. Maailman huipulle ilman dopingia

Kysymykseen, onko maailman huipulle mahdollisuus päästä ilman dopingia, vastasi 205 nuorta. Vastaajista 13 eli 6,3% oli sitä mieltä, että huipulle ei päästä ilman dopingia. Tarkasteltaessa nuoria, jotka vastasivat kielteisesti voidaan todeta, että vastaukset painottuivat tiettyjen lajien edustajiin. 13:sta kielteisesti vastanneesta peräti 8 (61%) oli yleisurheilijaa. Edelleen oli havaittavissa, että yleisurheilijoista pikajuoksijat ja heittolajien edustajat olivat kielteisimpiä kannassaan. Yllättävää oli hiihtäjien

positiivinen asennoituminen. Ainostaan yksi yhdeksästä (11%) hiihtäjästä oli sitä mieltä, että huipulle ei päästä ilman dopingaineiden käyttöä. Muut kielteiset vastaukset tulivat seuraavista lajeista: judo, koripallo, amerikkalainen jalkapallo ja muodostelmaluistelu.

10.5.2. Kuva nykyisestä huippu-urheilusta

Nuorten kuvaa huippu-urheilusta arvioimme, kuten edellä kävi ilmi, avoimen kysymyksen pohjalta. Vastaukset jaoinme negatiivisiin, positiivisiin ja neutraaleihin. Lisäksi vaihtoehtona oli, että vastaaja ei osannut sanoa kantaansa tai vastauslomake oli avoimen kysymyksen osalta tyhjä.

Arvioitaessa suurimpia lajeja; yleisurheilu, jääkiekko, uinti, jalkapallo, koripallo sekä hiihto, voidaan todeta lajien edustajien välillä olevan selkeitä näkemuseroja huippu-urheilun tilasta. Selkeästi tyytymättömmimpiä huippu-urheilun tilaan olivat hiihtäjät, yleisurheilijat, uimarit ja jalkapalloilijat. Hiihtäjistä (9) peräti 66% piti huippu-urheilun tilaa huonona. Yleisurheilijoista (27) 44%, uimareista (23) 43% ja jalkapalloilijoista (15) 40% oli sitä mieltä, että huippu-urheilun tila on ei-toivottava. Vastaavasti jääkiekkoilijoista (27) 25% ja koripalloilijoista (10) 30% koki huippu-urheilun kuvan negatiivisena.

Yleisurheilijoista erityisesti pikajuoksijoiden mielestä huippu-urheilun tila on huono. Pikajuoksijoista 63% koki huippu-urheilun tilan huonoksi. Luku on varsin korkea, sillä koko kohdejoukon vastaava prosenttiluku oli 39,1. Selkeästi positiivisin kuva huippu-urheilusta oli jääkiekkoilijoilla, joista 29% piti tilaa hyvänä. Kohdejoukon vastaava prosenttiluku oli 16,9.

10.5.3. Dopingin käyttö nuorten sarjoissa

Kysymykseen vastasi yhteensä 205 nuorta ja 29 eli 14,0% oli sitä mieltä, että dopingia käytetään nuorten sarjoissa. Yleisurheilijoista 25%:n, jääkiekkoilijoista 18%:n ja uimareista 17%:n mielestä dopingia käytetään jo nuorten sarjoissa. Muista lajeista judon edustajat olivat selkeimmin negatiivisella kannalla. Kaksi viidestä judokasta eli 40% oli sitä mieltä, että dopingin käyttöä nuorten sarjoissa ilmenee. Pikajuoksijoiden prosenttiluku, 27, oli jälleen varsin korkea. Peräti 88 (42,5%) vastaajaa ei osannut sanoa asiaan mielipidettään.

10.5.4. Testauksen tarpeellisuus nuorten sarjoissa

Testausta pidettiin nuorten keskuudessa varsin tarpeellisena. Vastaajista 61,4% oli testauksen kannalla. Vahvimmin testausta kannattivat uimarit eli 91%. Yleisurheilijoista ja hiihtäjistä 62%, jääkiekkoilijoista 59%, koripalloilijoista 55% ja jalkapalloilijoista 53% oli sitä mieltä, että testaus nuorten sarjoissa on tarpeellista. Jääkiekkoilijoiden mielestä testaus oli vähiten tarpeellista. Jääkiekkoilijoista 29% oli sitä mieltä, että testausta ei nuorten sarjoissa tarvita ollenkaan.

10.6. Erot oppilaitosten välillä

Oppilaitoksista selkeästi suurin määrä vastauksia saatiin Mäkelänrinteen lukioista (78,7% kaikista vastauksista). Voionmaan lukion osuus oli 14% ja Haagan ammattioppilaitoksen (Heltech) 7,2%. Oppilaitosten välillä oli selkeä ero, paitsi otoksen koossa, myös siinä olivatko nuoret lukeneet oppaan vai ei. Voionmaan oppilaista 34% ja Heltechin oppilaista 46% ei ollut lukenut

opasta lainkaan. Sen sijaan Mäkelänrinteen oppilaista vain 9% ilmoitti, ettei ollut lukenut opasta ollenkaan.

Mäkelänrinteen oppilaista 59% oli lukenut oppaan kokonaan, kun Voionmaan oppilaista 24% ja Heltechin oppilaista ainoastaan 6% ilmoitti lukeneensa oppaan kokonaan. Varsinkin Mäkelänrinteen korkea prosenttiluku takasi sen, että saatoimme saada oppaan pohjalta tehtyihin kysymyksiin vastauksia. Tämä oli ensisijaisen tärkeää Suomen antidopingtoimikunnalle, joka nimenomaan haluaa tietää onko oppaasta ollut hyötyä.

10.7. Iän merkitys dopingasenteeseen

Vertaistutkimusten perusteella totesimme aikaisemmin, että dopingasenteet muuttuvat kriittisemmiksi iän karttuessa ja kouluasteelta toiselle siirryttäessä. Tutkimuksessamme oli kuusi ikäluokkaa. Suurimmat ikäluokat olivat vuosina 1985, 1986 ja 1987 syntyneet.

Tutkimuksessamme ikäluokkia oli vain kuusi, joista edelleen 1983 ja 1988 syntyneet olivat varsin pieniä. Päätimme rajata tarkastelun siksi neljään suurimpaan ikäluokkaan (1984, 1985, 1986 ja 1987). Näiden neljän ikäluokan osalta emme pysty osoittamaan merkittävää muutosta asenteissa huippu-urheiluun tilaa kohtaan. Negatiivinen asennoituminen huippu-urheiluun vaihteli 30,4 prosentista (ikäluokka 1987) 44,7 prosenttiin (ikäluokka 1986). Selkeästi ikä korreloi siihen, nähtiinkö dopingtestaus tarpeelliseksi nuorten sarjoissa. Tultaessa nuorimmasta ikäluokasta (1987) vanhimpaan ikäluokkaan (1984) prosenttiosuus kasvoi 55,6 prosentista 71,4 prosenttiin. Analysoitaessa kysymystä, käytetäänkö nuorten sarjoissa dopingia, ei

merkittävää vaihtelua ikäluokkien välillä ollut lukuun ottamatta ikäluokkaa 1986. Muista ikäluokista yksi kuudesta nuoresta koki, että nuorten sarjoissa dopingia käytetään kun ikäluokasta 1986 vain kuusi sadasta oli sitä mieltä.

Selvää korrelaatiota iän ja asenteen välillä ei ollut havaittavissa vastattaessa kysymykseen, onko maailman huipulle mahdollisuus päästä ilman dopingia. Ei-vastausten prosenttiosuus vaihteli välillä 3,0 (ikäluokka 1986) ja 8,9 (ikäluokka 1987). Selvittäessämme oppaan vaikutusta nuoren urheilijan valintoihin oli havaittavissa, että nuorimpien ikäluokkien asenteisiin oli vaikeampi vaikuttaa oppaan avulla kuin vanhempiin ikäluokkiin. Vanhimpaan ikäluokkaan (1984) oppaalla oli vähän vaikutusta 55,5 prosentin osalta, kun taas nuorimpaan ikäluokkaan (1987) vähän vaikutusta oli vain 34,2 prosentin osalta.

10.8. Sukupuolen merkitys dopingasenteeseen

Mielenkiintomme kohdistui myös sen selvittämiseen, onko dopingasenteissa eroja sukupuolten välillä. Aineistossamme tyttöjä oli hienoinen enemmistö (53,1%). Avoimien vastauksien pohjalta selvitimme nuorten kuvaa huippu-urheilusta. Pojista 35,1 prosentilla oli negatiivinen kuva nykyisestä huippu-urheilusta, kun taas tytöistä 42,7 prosentilla. Näin ollen tytöt ovat hienokseltaan negatiivisempia kannanotoissaan. Edelleen poikien osuus positiivisista vastauksista oli suurempi (18,5%) kuin tyttöjen (15,4%). Tyttöjen negatiivisuutta tasoittaa heidän neutraalien vastaustensa osuus (30,9%), kun taas pojilla osuus oli pienempi (25,8%).

Kysyttäessä nuorten kantaa dopingtestauksen tarpeellisuuteen nuorten sarjoissa tytöt olivat selvästi vahvemmin testauksen kannalla (71,0%) kuin

pojat (58,9%). Pojista 14,7 prosenttia ja tytöistä 27,2 prosenttia ei osannut ilmaista kantaansa. Kysymykseen, käytetäänkö dopingia nuorten sarjoissa, tyttöjen ja poikien vastaukset olivat lähes identtiset. Seitsemäsosa sekä tytöistä (13,6%) että pojista (14,7%) oli sitä mieltä, että dopingia käytetään, kun taas ei- vastausten osuus oli molemmilla 43 prosentin tietämällä.

Usko omiin mahdollisuuksiin nousta maailman huipulle ei sanottavammin vaihdellut sukupuolten välillä. Kysyessämme, onko huipulle mahdollista päästä ilman dopingia, vain noin kuusi prosenttia sekä tytöistä (6,4%) että pojista (6,3%) oli sitä mieltä, että huipulle nouseminen ei onnistu puhtain keinoin. Sukupuolella ei ollut myöskään merkittävää roolia siinä, kuinka opas vaikutti nuorten valintoihin. Opas ei siis merkittävästi lisännyt enempää tyttöjen kuin poikien tietämystä dopingasioista tai päinvastoin.

11. PARSONSIN JA AGIL-KENTÄN KRITIIKKI

Tutkimuksemme tulkintakehikkona toimi AGIL-kenttä, jonka kenttää mallinmuodostus paneuduimme tarkastelemaan tarkemmin. AGIL-kentän kehittelijää Talcot Parsonsia pidetään yleisesti säilyttävänä sosiologina. Siksi on myös syytä tarkastella kritiikkiä, jota Parsons on saanut. Parsonsia on pidetty mielenkiinnottomana ja jopa väärässä olevana teoreetikkona. Käsittelemme seuraavassa yleisimpiä kritiikin aiheita Parsonsia kohtaan.

Teoriaa on yleisesti syytetty poliittisesta konservatiivisuudesta, koska se tutkii yhteiskunnallisten järjestelmien tasapainoa ja kiinnittää huomionsa järjestyksen ongelmaan. Usein on todettu, että rakennefunkcionalismi, jota Parsons toteuttaa, kuvaa virheellisesti yhteiskuntaa, koska se liioittelee yhteiskunnan järjestäytyneisyyden astetta. Parsonsia kritisoineet väittävät, että yhteiskunnat eivät ole selviä järjestelmiä, vaan "mallintunutta kaaosta". (Heiskala 1994, 109-110)

Mielenkiintoinen kritisointi kohdistuu Parsonsin funktiolla selittämiseen. Antiteesit kuten: "joka funktioita etsii, se niitä myös löytää" ja "funktiolla selittäminen ei selitä mitään", tiivistävät kritiikin ydinsanomana. Ensiksikin voidaan todeta, että vaikka voidaan osoittaa ilmiölle tietty funktio, ei se kuitenkaan selitä kausaalisesti sen olemassaoloa. Toiseksi, yhteiskuntatutkimus antaa funktioista erilaisen kuvauksen kuin arkijärki eli funktiot eivät ole aina yleisesti tiedostettuja. Keskeinen kritiikki kohdistuu rakennefunkcionalismin kykenemättömyyteen käsitellä yhteiskunnan muutosta ja konflikteja. Tästä johtuen sitä on pidetty kapeana kuvausjärjestelmänä. Teoria ei kata kaikkia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja sen on väitetty olevan myös liian abstrakti. (Heiskala 1994, 111-117.)

Parsonsin AGIL-kenttä toimi tutkimuksemme tulkintakehikkona, johon se soveltui kritiikistään huolimatta hyvin. Kuljetimme tutkimustamme väljästi AGIL-kentän pohjalta. Päähuomionamme keskittyi sisäisiin säilymistehtäviin (ala-akselille), mutta myös ulkoisia säilymistehtäviä käsiteltiin teoriaosuudessa. Ulkoiset organismit ovat niitä, jotka dopingin käytön ovat nykyurheilussa mahdollistaneet, mutta lopulta päätös ryhtyä käyttämään dopingia on urheilijan oma. Ilman lääketiedettä ei olisi dopingaineita, mutta ilman taloudellisia intressejä ei kukaan käyttäisi dopingia. Rahapalkkiot ovat nykyään suuria ja ammattimaisen huippu-urheilun ympärillä pyörii paljon sponsori- ja tv-oikeusrahaa.

Kyetäkseen takaamaan olemassa olonsa huippu-urheilun tulee järjestelmänä huolehtia omista säilymistehtävistään. Parsonsilaisittain voidaan todeta, että Kansainvälinen Olympiakomitea ja WADA määrittävät kulloinkin mikä on "puhdasta" mikä ei. Tällöin säilytetään myös tiettyjä valtarakenteita. Ratkaiseva kysymys on niin ikään vastuu. Kenen muun paitsi yksittäisten urheilijoiden tulisi kantaa vastuunsa dopingin yleisyydestä. Ajoittain on väläytelty ideoita dopingverosta urheilun viihdemaailmalle ja muille huippu-urheilusta hyötyville tahoille. Toisin sanoen niille harvoille, joille ei dopingin käytöstä koidu minkäänlaista haittaa. Tässä Parsonsin säilyttävä teoria pitää ainakin kutinsa: kerman korjaajat säilyttävät kätensä puhtaana.

Urheilun ideaalit laadittiin jo vuosisatoja sitten. Huippu-urheilu on pyrkinyt säilyttämään niitä siitä huolimatta, että sen oma arvopohja on jo kauan ollut pirstoutunut. Kun astutaan huippu-urheilun todellisuuteen, jossa monet epärehelliset keinot ovat käytössä voiton tavoittelemiseksi Parsonsin säilyttävä teoria alkaakin istua huonommin.

Huippu-urheilu on järjestelmänä varsin konservatiivinen. Huippu-urheilujärjestelmän sisäistä tasapainoa horjuttavat kuitenkin ulkopuoliset

voimat dopingeineen ja muine menetelmineen. Silti ne mielletään osaksi huippu-urheilua. Vai onko niin, että dopingista on tullut osa järjestelmän säilymistehtävää? Doping on huippu-urheilun itsensä tuote, mutta kadotessaan se jättäisi taakseen suuren antidopingkoneiston vailla työtä. Jatkuva dopingaineiden kehittäminen takaa kuitenkin koneiston olemassaolon ja pitää huippu-urheilujärjestelmän valppaana suorittamaan omia säilymistehtäviänsä.

POHDINTA

Tutkimuksemme on ollut varsin pitkän työn tulos, sillä aloitimme sen työstämisen jo keväällä 2003 muiden opintojemme ollessa vielä kesken. Tutkimuksen teon aikaväliä pidensi myös molempien päätös lähteä vaihtopiskelijaksi maailmalle. Pitkällä aikavälillä nähtynä tämä on kuitenkin tuonut tutkimukseen syvyyttä ja etäisyyden ottaminen tutkimukseen on välillä ollut tervetulluttakin. Erityisen tyytyväisiä olemme olleet tutkimusaineiston hedelmällisyyteen.

Olemme läpi tutkimuksemme puhuneet integroinnista. Integrointia suorittavat myös valmentajat. Kuten seitsemännessä luvussa kävi ilmi valmentajat integroivat nuoria urheiluun eri tavoin. Edelleen nuorille jaetun oppaan tarkoitus oli integroida heitä kohti puhdasta urheilua ja terveellistä elämäntapaa. Edellytykset tälle integroinnille olivat varsin hyvät, sillä kuusi seitsemästä luki oppaan kokonaan tai osittain. Edelleen oppaan vaikutusmahdollisuuksia lisäsi se, että opas jaettiin ja kysely toteutettiin johdetusti. Oppaan vaikuttavuus oli selkeästi luettavissa tuloksista. Kolmannekselle oppaalla ei ollut ollenkaan vaikutusta heidän dopingasenteisiinsa. Kuitenkin reilusti yli puolelle oppaalla oli vähäistä tai merkittävää vaikutusta dopingasenteisiin. Opas toimi AGIL-kentän pohjalta tarkasteltaessa siis myös mallinmuodostus tehtävässä. Aiemminhan ADT:n toiminta on keskittynyt pääosin normittamiseen.

Tutkimuksemme kannalta ensisijaisen tärkeää oli huomata, että opas lisäsi nuorten urheilijoiden tietämystä dopingasioista. Yhdeksän kymmenestä nuoresta koki oppaalla olleen merkitystä oman dopingtietouden lisääntymisessä. Alkuolettamuksemme oli, että tyttöihin kirjallinen valistus voisi vaikuttaa hieman paremmin. Kyselyn pohjalta ei kuitenkaan voitu

tehdä minkäänlaista eroa sukupuolten välillä siinä, kuinka opas vaikutti heidän asenteisiinsa. Integroinnin eriyttämistä eri sukupuolille emme siis näe tarpeelliseksi.

Tutkimuksemme osoitti, että nuorten suhtautuminen dopingiin on sangen kielteistä. Vain 13 nuorta 205:stä oli sitä mieltä, että huipulle ei pääse ilman dopingia. Omien sanojensa mukaan neljä nuorta oli käyttänyt dopingaineita urheilusuorituksen parantamiseen. On kuitenkin huomattava, että dopingaine käsitteenä on varsin liukuva, emmekä kysyneet, mitä ainetta nuoret olivat käyttäneet suorituksen parantamiseen. On mahdollista, että tässä neljän positiivisen vastauksen joukossa on niitä, jotka ovat ottaneet esimerkiksi kilpailukaudella kiellettyä flunssalääkettä ja tämän vuoksi vastasivat käyttäneensä dopinginainetta. Näiden neljän osalta ei voida tehdä yleistystä koko suomalaiseen nuoreen urheilijasukupolveen. Sinällään tämä neljän nuoren joukko kuitenkin kertoo siitä, että dopinginaineita liikkuu nuorten urheilijoiden keskuudessa. Tätä vahvistaa myös se, että lähes kaksi kolmasosaa (61,4%) nuorista kannatti dopingtestauksen käyttöönottoa nuorten sarjoissa.

Tutkimuksemme tulosten mukaisesti huippu-urheilun tilaa piti negatiivisena vain noin kaksi viidestä (39,1%) nuoresta. Oman tutkimuksemme sekä Miittisen ja Rytken vertaistutkimuksen pohjalta voimme todeta, että kriittisyyden kasvu on selkeää korkeakoulu opiskeluun siirryttäessä. Yliopistomaailma ohjaa yhä selvemmin nuorta itsenäiseen ajatteluun, minkä vuoksi myös kriittisyys eri asioita kohtaan kasvaa. Osansa on varmasti myös perhesuhteilla ja koululaitoksella, jotka holhoavat nuoria usein toisen asteen koulutuksen loppuun asti. Tämän jälkeen alkaa nuoren vahva itsenäistyminen ja irtautuminen kodista. Edessä on mahdollisesti muutto opiskelupaikkakunnalle, joka on toinen kuin kotipaikkakunta. Toisaalta on

todettava, että varsinkin urheiluoppilaitokset keräävät usein nuoria vierailta paikkakunnilta. Näin myös kodista irtautuminen aikaistuu.

Tutkimuksemme johdannossa viittasimme siihen, että nuorten asennoituminen dopingia kohtaan muuttuu iän karttuessa. Tutkimuksemme käsitti neljä suurempaa ikäluokkaa, joiden pohjalta ei kuitenkaan voida sanoa asenteiden muuttuneen näkyvästi. Asenteen muuttumisen mittaamiseen neljä ikävuotta ei siis ollut riittävä aika. Sen sijaan oli selkeästi havaittavissa, että nuorimpiin ikäluokkiin oppaalla oli vähemmän vaikutusta valistuksen kannalta. Yli kolmanneksen (36,8%) dopingasenteisiin ikäluokasta 1987 ei oppaalla ollut vaikutusta ollenkaan. Sen sijaan vanhimman ikäluokan (1984) osalta oppaalla ei ollut vaikutusta viidenneksen dopingasenteisiin. Luonnollisesti iän karttuessa myös kirjallisen valistusmateriaalin vaikuttavuus kasvaa, koska nuoren ajattelu kehittyy. Toisen asteen koulutus ajoittuu juuri siihen ajanjaksoon, jolloin nuoren henkinen kasvu on varsin nopeaa. Sukupuolella ei ollut merkittävää vaikutusta siihen, kuinka opas vaikutti nuoren urheilijan valintoihin.

Käsittelimme tulososuudessa lajien välisiä eroja varsin kattavasti. Tiettyjen lajien kohdalla käsitys huippu-urheilusta ja dopingista oli selkeästi negatiivisempi kuin toisten. Sellaisten lajien kuten yleisurheilu ja hiihto kohdalla on totuttu jo laajamittaiseen dopingryöpytykseen ja myös näiden lajien nuorilla urheilijoilla oli muita nuoria selkeästi negatiivisempi kuva huippu-urheilusta. Lajien väliltä voidaankin vetää useampia johtopäätöksiä kuin sukupuolen ja iän pohjalta. Näyttää ilmeiseltä, että laji alakulttuurina vaikuttaa enemmän dopingasenteisiin kuin edellä mainitut muuttujat.

Jussi Miettinen ja Tuomo Rytky selvittivät pro gradu –tutkielmassaan liikunta- ja terveystieteiden sekä humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden suhtautumista dopingiin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että liikuntatieteiden

opiskelijoiden keskuudessa asennoituttiin puhtaaseen huippu-urheiluun varsin epäilevästi. Neljä viidestä opiskelijasta oli täysin eri mieltä tai eri mieltä siitä, että suomalainen huippu-urheilu on puhdasta. Vielä vähemmän uskottiin kansainväliseen huippu-urheilun puhtauteen. Lähes kaikki (97%) olivat täysin eri mieltä tai eri miltä siitä, että kansainvälinen huippu-urheilu on puhdasta. Omassa tutkimuksessamme emme eritelleet kansainvälistä ja suomalaista huippu-urheilua. Emme suoraan kysyneet, käytetäänkö huipulla dopingia, mutta tiedustelimme, onko huipulle mahdollisuus päästä ilman dopingia. Vain noin kuusi sadasta (6,3%) ei uskonut mahdollisuuksiin päästä maailman huipulle ilman dopingia. Sen sijaan kysyimme, käytetäänkö nuorten sarjoissa dopingia. Vastaajista 14,0% oli sitä, mieltä että dopingia nuorten sarjoissa käytetään.

Aiemmat tutkimukset osoittivat myös sen, että dopingrangaistuksia haluttiin koventaa. Omassa tutkimuksessamme kysyimme tulisiko dopingtestausta suorittaa nuorten sarjoissa. Huomionarvoista oli se, että peräti kolme viidestä vastaajasta näki dopingtestauksen jo nuorten sarjoissa tarpeellisena. Tämä kertoo selkeästä huolesta ja luottamuspulasta urheilun puhtauteen jo nuorten sarjoissa. Santalahden (2003, 2) tutkimuksen mukaan vajaa puolet vastaajista uskoi urheilujohdon ja päättäjien salaavan omien urheilijoiden dopingkäryjä. Edelleen vajaa puolet uskoi, että dopingia vastaan oli ylipäättään taisteltu johdon ja päättäjien osalta tehokkaasti. Merkit epäluottamuksesta ovat siis olemassa jo omien urheiluorganisaatioiden sisällä, saatikka kansainvälisesti huomioon ottaen.

Santalahden (2003, 2) tutkimuksen mukaan viidennes nuorista yleisurheilijoista oli valmis käyttämään dopingaineita urheilusuorituksen parantamiseen ja samalla he näkivät menestymisen puhtain keinoin arvokisoissa erittäin vaikeaksi. Tältä osin oman tutkimuksemme tulokset saman ikäisten urheilijoiden näkemyksestä kyseisestä asiasta olivat hyvin

erisuuntaisia verrattuna Santalahden tutkimustulokseen. Tulostemme mukaan vain 6,3% nuorista urheilijoista oli sitä mieltä, että huipulle ei pääse ilman dopingia. On kuitenkin otettava huomioon, että huipulle pääseminen ja arvokisoissa menestyminen eivät välttämättä ole synonyymeja toisilleen. Jokaisella urheilijalla on oma käsitys siitä, mikä on huippu. Sen ei välttämättä tarvitse olla arvokisoissa menestymistä, joten suora tulosten vertaaminen Santalahden tutkimukseen ei ole mahdollista.

Tutkimuksemme yhtenä tavoitteena oli dopingvalistuksen kanavien kartoittaminen. Ylivoimaisesti tärkeimmäksi valistuksen kanavaksi nuoret mainitsivat valmentajan. Kolme neljästä vastaajasta mainitsi valmentajan kolmen tärkeimmän valistuskanavan joukkoon. Sekä Miettisen ja Rytkün että Santalahden tutkimuksissa joukkotiedotusvälineet nousivat merkittävimmäksi tiedonlähteeksi, mutta valistuksen kanavana se ei tutkimuksemme mukaan ole soveliaa. Televisio, sanomalehdet ja kirjat mainitsi kolmen tärkeimmän kanavan joukkoon vain kolmannes vastaajista.

Tulostemme pohjalta voimme todeta, että pyrittäessä vaikuttamaan nuoren urheilijan dopingasenteisiin on valmentaja valistuskanavana selkeästi tärkein. Kirjallinen valistusmateriaali ei ainakaan yksistään ole riittävän tehokas valistusväline. Jos halutaan saada aikaan selviä ja pysyviä asennemuutoksia, on nuoria urheilijoita lähestyttävä kasvatuksellisin keinoin, vaikkakin selvät pelisäännöt (normit) on oltava olemassa. Nuori urheilija tarvitsee selkeät normit, joihin voi tarvittaessa tukeutua. Dopingasioista puhuttaessa valmentajan on oltava tiukka sen suhteen, kuinka hän esittää asian urheilijoilleen, sillä kuten teemahaastatteluistammekin kävi ilmi, ”doping on asia, jonka kanssa et voi pelata”. Valmentajan on myös muistettava se, että nonverbaaliset viestit ovat usein vahvempia kuin suorat sanalliset viestit.

Mahdolliset jatkotutkimukset tulisi suunnata juuri valmentajan merkityksen kartoittamiseen dopingvalistajana. Valmentajia tulisi valita tutkimukseen useasta eri lajista sekä myös eri valmentajatasoilta. Valmentajan rooli kasvattajana kohti puhdasta urheilua on ehdottoman tärkeä nuoren asenteiden kannalta. Erittäin mielenkiintoista olisi käyttää tutkimusmetodin osallistuvaa havainnointia, joka saattaisi avata täysin uusia näkökulmia. Valmentaja saattaa käyttää itse valmennustilanteessa täysin erilaisia keinoja kuin mitä normaalissa haastattelutilanteessa tulee ilmi. Kuten arkielämästämmme tiedämme, sanat ja teot eivät aina kohtaa. Ihmisellähän on taipumus aina kertoa asian laita hieman kauniimmin kuin se tosiasiasa on.

Doping on huippu-urheilun itsensä tuottama tuote; huippu-urheilu valjasti lääketieteellisen kehityksen omiin tarkoituksiinsa ja painiskelee nyt tuon ongelman kanssa. Tänä päivänä doping ei ole kuitenkaan enää yksin huippu-urheilun ongelma. Doping-aineiden ympärille on kehittynyt ihka oma teollisuutensa uusien aineiden kehittelyprosesseineen ja salakuljetusverkostoineen. Bisneksen tuottavuutta lisää se, että doping on levinnyt myös kuntosporttilajien keskuuteen sekä yhä nuorempien ikäluokkien pariin. Kehitys on huolestuttava, mutta käytännössä dopingia ei mielletä kovinkaan isoksi kysymykseksi kouluissa. Tämä kävi ilmi tekemistämme kolmesta teemahaastattelusta.

Urheiluun on aina kuulunut pienimuotoinen vilpinteko. Unelma puhtaasta urheilusta, reilu peli, urheilun hyvä kertomus, amatörismin jalot periaatteet, listaa voisi jatkaa loputtomiin urheilun ideaaleilla. Totuus kuitenkin on, että urheilun puhdas arvopohja on ryvettynyt ja tarvitsee kipeästi peruskorjausta. Heikkalaa (1992, 14) lainaten: "Hyvän Urheilun Idea saattaa olla hyvä renki, mutta isännäksi siitä ei ole".

Dopingin kitkemisen ongelmallisuutta lisää myös se, että syyttömiä ovat kaikki ne, joita ei ole erikseen syyllisiksi todettu. Tämä luo edellytykset paljon puhutulle "harmaalle alueelle", jolla ainakin eettisesti ajatellen on arveluttavan paljon liikkumavaraa. "Kunnes toisin todistetaan" – mentaliteetille emme voi mitään, eikä yksilön oikeuksia loukkaavaan arvuutteluun ole syytä ryhtyäkään. Tosiasia on kuitenkin se, että toimiakseen järjestelmä tarvitsee ehdottomat, koko urheilumaailmaa koskevat säännöt. Niiden luomisessa kansallisten antidoping –toimikuntien ja lajiliittojen yhteistyö yhdessä WADA:n sekä kansainvälisten lajiliittojen kanssa on ehdottoman tärkeää.

Entäpä miltä näyttää huippu-urheilun tulevaisuus? Yksi asia ainakin on taattu: huippu-urheilu on ja tulee aina olemaan mitä parhainta "sirkushuvia". Tämän "sirkuksen" koko kasvaa alati, sen esittämät temput moninaistuvat ja (doping)keinot temppujen esittämiseksi kenties moninkertaistuvat geeniteknologian myötä. Julkisuudessa on väläytelty mitä erilaisimpia skenaarioita, kuten urheilijoiden jakoa kahteen sarjaan: toisessa doping olisi sallittua, toisessa ei. Onko huippu-urheilusta dopingeineen tullut oma viihdeteollisuuden alansa, jota seurataan ja kulutetaan sen suuremmin lieveilmiöistä välittämättä? Palautetaanpa vielä mieliimme erään nuoren urheilijan osuvan sarkastinen kommentti: *"Jos urheilu on tärkeämpää kuin elämä, on se vaivanarvoista"*. Muutaman minuutin seisominen korkeimmalla korokkeella arvokisoissa on palkitsevaa. Se kuinka tähän päästään tuntuu monelle taholle, ei yksin urheilijoille, olevan yhdentekevää.

Onneksi meillä on oma arkielämämme, "toinen todellisuutemme", jossa liikunta on vielä puhdasta ja itseisarvoista. Nuoremme urheilevat ja liikkuvat pääsääntöisesti liikunnan itseisarvon vuoksi. Se tuo elämyksiä, jotka voittavat "huolen" siitä, että maailman huipulla dopingia käytetään.

Lähdeaineisto; kirjallisuus:

Alen, Markku & Heikkinen, Eino (1982). *Mitä doping on?* Teoksessa, Markku Siukonen (toim.), *Doping: raportti lääkaineiden väärinkäytöstä urheilussa*. Jyväskylä: K.J.Gummerus, 33–58.

Alkula Tapani, Pöntinen Seppo & Ylöstalo Pekka (1994). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Juva: WSOY.

Auvinen, Mikko & Jaakkola, Ari (1998). *Liikunnanopettajien asenteet ja tietämys anabolisista androgeenisista steroideista ja kasvuhormonista*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.

Brown, Jim (2001). *Sport talent – How to identify and develop outstanding athletes*. Human Kinetics. United States of America.

Eitzen, Stanley D. (1989). *The Sociology of Amateur of Sport: An Overview*. *International Review for the Sociology of Sport*; 24 (2), 95–105.

Heikkala, Juha & Vuolle, Pauli (1989). *Suomalaisen huippu-urheilijan maailmankuvasta ja huippu-urheilun ideologiasta*. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia. No. 50.

Heiskala, Risto (1994). *Talcott Parsons ja rakennefunkcionalismi*. Teoksessa Risto Heiskala (toim.) *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Tampere: Gaudeamus Kirja, 88-120.

Hirsjärvi, Sirkka (1983). *Kasvatustieteen käsitteistö*. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi (toim.) *Kasvatustieteen käsitteistö*. Keuruu: Otava, 17-18.

Hirsjärvi, Sinikka (1995). *Johdatus kasvatustieteeseen*. Helsinki: WSOY.

Ilmanen Kalervo, Itkonen Hannu, Matilainen Pertti & Vuolle Pauli (2004). *Urheilun julkisuuskuva*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2004.

Kinnunen, Janne & Monika (1996). *Peruskoulun 6.–9. -luokkalaiset ja doping*. Jyväskylän yliopisto. Opettajakoulutuslaitos. Pro gradu-tutkielma.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (2001). *Suomen kielen perussanakirja*. Toinen osa L-R. Helsinki: Edita Oyj.

Kotkavirta, Jussi (2004). *Urheilun moraali ja etiikka*. Teoksessa, Kalervo Ilmanen (toim.), *Pelit ja kentät, kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 31-55. Tutkimuksia 3/2004.

Kupila, Jari (2004). Väistämätön katastrofi. *Urheilulehti* 47/2004. Helsinki: A-lehdet Oy, 12-19.

Kuusinen, Jorma (1995). Teoksessa Jorma Kuusinen (toim.) *Kasvatuspsykologia*. Juva: WSOY, 10.

Liite r.y. (1993). *Antidoping -käsikirja*. Helsinki: Liikuntalääketieteen ja testaustoiminnan edistämisyhdistys r.y.

Liukkonen, Jarmo, Salminen, Simo., & Telama, Risto (1992). *Kasvatustavoitteet ja kasvatuskäytäntö seuratasolla – valmentaja urheilijoiden kasvun ja kehityksen ohjaajana*. Julkaisematon tutkimussuunnitelma. Jyväskylän yliopisto.

McPherson, B., Curtis, J. & Loy, J. (1989). *The social significance of sport; an introduction to the sociology of sport*. Champaign, Illinois: Human Kinetics.

Mertala, Aarni (2003a). *Katsaus olympiaurheilun moraaliin – taustateorian kulttuurisen viiveen teoria*. Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma.

Miettinen, Jussi & Rytty Tuomo (2004). *Liikunta- ja terveystieteiden sekä humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden asenteet dopingiin*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan laitos. Pro gradu –tutkielma.

Myllylä, Mika (2001). *Riisuttu mestari*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Parsons, Talcott (1970). *The Social System*. Lontoo: Lowe & Brydone Ltd.

Parsons, Talcott (1971). *The System of Modern Societies*. New Jersey: Englewood Cliffs.

Perko, Touko (2000). *Konnia ja sankareita. Doping-pommin pitkät varjot*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Rainio, Kullervo & Helkama, Klaus (1974). *Sosiaalipsykologian oppikirja*. Porvoo: WSOY.

Santalahti, Jussi (2003). *”Kaikki käyttää” Nuorten suomalaisten yleisurheilijoiden dopingtietämyksestä, suhtautumisesta dopingiin ja mielikuvista huippu-urheilun dopingongelmasta*. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu – tutkielma.

Seppänen, Paavo (1986). *Revisit to social and cultural preconditions of top level sport*. University of Helsinki.

Suomen Antidopingtoimikunta ry (2000). *Kielletyt ja sallitut lääkeaineet urheilussa*. Helsinki,3–8.

Siukonen, Markku (1982). *Dopingin historiaa*. Teoksessa Markku Siukonen (toim.) *Doping: raportti lääkeaineiden väärinkäytöstä urheilussa*. Jyväskylä: Gummerus,10–32.

Takala, Tuomas (1995). Teoksessa Tuomas Takala (toim.) *Kasvatussosiologia*. Juva: WSOY, 10-11.

Tiihonen, Arto (2002). *Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: Oikeita miehiä – ja urheilijoita?* Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Väitöskirja.

Tuorila Pauli & Kuurne Timo (1988). *Doping urheilussa*. Teoksessa Heikki Kantola (toim.) *Suomalainen valmennusoppi, osa 1: Valmentaminen*. Jyväskylä: Suomen Olympiakomitea ja Urheilusyke Oy, Gummerus, 391–394.

Valkonen, Tapani (1978). *Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Lähdeaineisto; artikkelit ja sanomalehdet:

Heikkala, Juha (1991). *Voittamisen laskuoppi*. *Liikunta & tiede* 1–2/1991. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Heikkala, Juha (1992). *Hyvän urheilun idea*. Liikunta & tiede 2/1992. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 14–15.

Heinilä, Kalevi (1988). *Urheilun säätely ja reilu peli*. Liikunta & tiede 25, 5, vuosikerta. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 228–229.

Hämäläinen, Kirsi (2003). *Enemmän kuin valmentaja*. Liikunta & tiede 3/2003. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 27–31.

IImanen, Kalervo (2002). *Urheilun etiikkaa – vai markkinoiden?* Liikunta & tiede 2/2002. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 4–7.

IImanen, Kalervo (2005). *Amatööriys urheilun arvoperustana*. Julkaisematon tutkimus.

IItkonen, Hannu (1994). *Mitta hihassa, piikki lihassa – Urheiluvilpin esitutkinta*. Impulssi VI. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 28–29.

Kotkavirta, Jussi (2003). *Miksi moraali pettää?* Liikunta ja tiede 3/2003. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 10–13.

Liukkonen, Jarmo, Salminen, Simo., & Savonen, Leo (1992). *Reilu peli*. Liikunta ja tiede 2/1992. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 4–9.

Mertala, Aarni (2003b). *Dopingsäännöt ja urheilun mystifioitu moraali*. Liikunta & tiede 3/2003. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 14–19.

Seppälä, Timo (2003b). Colorado Springs/STT: *Yhdysvalloissa puhkeamassa kaikkien aikojen dopingskandaali*. Pori: Satakunnan kansa, Urheilu, 18.10.2003.

Taimi, Juha (1992). *Minulla on oikeus mielipiteeseen*. Turku: Turun Sanomat 9.8.1992.

Lähdeaineisto; multimedia- ja muut lähteet:

Aulio, Erkki (2003). *Dopingsäännöstö uuteen uskoon*. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.helsinginsanomat.fi/tuoreet/artikkeli/1066228159147>>.17.10.2003.

HS Verkkoliite (2001). *Vakkuri halusi huipulle, keinolla millä hyvänsä*. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/suojatut/hakutulos?pageSize=10&free=Ville+AND+Vakkuri+AND+Olkkonen&date=&frDate=&toDate=&thCode=&plCode=&pageNumber=2&depa=>>> 3.3.2005.

MTV3 (2003). *Seitsemän uutiset*. 17.10.2003

Seppälä, Timo (2003a). *Seitsemän uutiset*. MTV3 17.10.2003.

Suomen Antidopingtoimikunta ry (2002). *Suomen Antidopingtoimikunnan tehtävät*. Saatavilla www-muodossa [URL:http://www.liite.com/6432](http://www.liite.com/6432). 21.11.2002.

Suomen Antidopingtoimikunta ry (2003). *Suomeen uusi antidopingsäännöstö*. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.liite.com/6420>>.18.10.2003.

Suomen Antidopingtoimikunta ry (2005). *Dopingvalvonnan historia*. Saatavilla www-muodossa <URL:<http://www.antidoping.fi/view.cfm?page=148F3869-DF6F-4D6A-8F18-CD068B69E7F5>>. 22.1.2005.

Rikoslaki 19.12.1889/39. *Valtion säädöstietopankki*. Saatavilla www-muodossa
<URL: <http://www.finlex.fi/lains/index.html>>.18.10.2003.

YLE (2003). Yleisradion tekstitelevisio. YLE TV1. 17.10.2003.

Teemahaastattelut:

Liikunnanopettaja. Jyväskylä. 11.11. 2003.

Liikunnanopettaja. Helsinki. 14.10. 2004.

Valmennuspäällikkö. Helsinki. 14.10.2004.

LIITTEET

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

KYSELY PUHTAASTI ETEENPÄIN OPPAASTA JA DOPINGISTA

HYVÄ NUORI URHEILIJAJ!

Suomen Antidopingtoimikunnan, ADT ry:n vastuulla on huolehtia dopingvalvonnasta ja edistää dopingin vastaista toimintaa Suomessa. ADT vastaa muun muassa nuorten urheilijoiden antidopingkoulutuksesta. Koulutuksen tueksi on tuotettu ”PUHTAASTI ETEENPÄIN. Nuoren urheilijan antidopingopas”.

Nuorten urheilijoiden omat mielipiteet oppaasta ja yleensä urheilussa esiintyvistä dopingista ovat erittäin tärkeitä, jotta koulutusta ja niihin liittyvää materiaalia voidaan kehittää vastaamaan lukijakunnan tarpeita ja toiveita. Siksi sinun vastauksesi on meille erittäin tärkeä. Toivomme, että vastaat lomakkeen kysymyksiin huolellisesti.

Kysely tehdään yhdessä Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen kanssa. Laitoksen opiskelijat SAMI KIUKKONEN ja AKI LEPPÄNEN tulevat tekemään oppaasta lukijatutkimuksen. Myöhemmin he laajentavat tutkimuksensa liikuntatieteiden maisterin opinnäytteeksi eli pro gradu -tutkielmaksi. Tutkimuksen ohjaajana toimii urheiluetiikan yliassistentti, dosentti Kalervo Ilmanen.

AVUSTASI KIITTÄEN

KATJA HUOTARI	SAMI KIUKKONEN	AKI LEPPÄNEN
Koulutuspäällikkö	LittYo	LittYo
ADT ry.	Liikunnan sosiaalitieteiden	Liikunnan sosiaalitieteiden
puh. 09-34812024	laitos	laitos
	puh. 050-4146088	puh. 045-6308154

TAUSTATIEDOT

Vastausohjeet: Rengasta tai rastita oikea vaihtoehto tai kirjoita vastaus annettuun tilaan.

1. Sukupuolesi? 1. Mies 2. Nainen

2. Syntymävuotesi? 19_____

3. Missä koulussa opiskelet tällä hetkellä?

4. Kotikuntasi? _____

5. Ensisijainen urheilulajisi tällä hetkellä?

6. Kauanko olet harrastanut kyseistä lajia (vuosia)?

7. Mitä muita urheilulajeja olet harrastanut tai harrastat?

8. Vanhempiesi ammatit?

Äidin ammatti: _____

Isän ammatti: _____

9. Parhaat saavutuksesi urheilussa?

Piiritaso:

Kansallinen taso (SM):

Kansainvälinen taso:

PUHTAASTI ETEENPÄIN OPAS

10. Luitko antidopingoppaan?

___ Kannesta kanteen

___ Osittain; Mitkä kappaleet (1 – 7) : _____

___ En lukenut lainkaan

11. Mitkä oppaan luvut koit itsellesi hyödyllisiksi oppaassa?

(Rastita oikea/oikeat vaihtoehto/dot)

1. Urheilijan elämäntapa ____
2. Doping ____
3. Kielletyt lääkeaineet ja menetelmät urheilussa ____
4. Erivapaus ____
5. Vitamiinit, lisäravinteet ja luontaistuotteet ____
6. Dopingtestaus ____
7. Nuoren urheilijan lähipiiri ____

12. Mitkä oppaan luvut erityisesti kiinnostivat sinua?

1. Urheilijan elämäntapa ____
2. Doping ____
3. Kielletyt lääkeaineet ja menetelmät urheilussa ____
4. Erivapaus ____
5. Vitamiinit, lisäravinteet ja luontaistuotteet ____
6. Dopingtestaus ____
7. Nuoren urheilijan lähipiiri ____

13. Millaisen kouluarvosanan (4 – 10) annat oppaan

(Kirjoita numero annettuun tilaan)

Ulkoasulle ____

Kielelle ____

Luettavuudelle ____

Seuraavat väittämät liittyvät dopingiin. Vahvistiko antidopingopas sinun kohdallasi väittämien paikkansapitävyyttä vai etäännyttikö (heikensikö) se niitä? Ympyröi numeroasteikolla 1-5 yksi vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa oppaan vaikutusta sinuun.

	Vahvisti paljon	Vahvisti vähän	Ei vaiku- tusta	Etään- nytti vähän	Etään- nytti paljon
14. Dopingin käyttö on terveydelle vaarallista.....	1	2	3	4	5
15. Dopingvalistusta pitäisi lisätä.....	1	2	3	4	5
16. Moraalini sallii kiellettyjen keinojen käytön urheilussa.....	1	2	3	4	5
17. Dopingin käyttö voidaan kitkeä pois urheilusta.....	1	2	3	4	5
18. Nykyinen antidopingtyö on riittävän tehokasta.....	1	2	3	4	5
19. Dopingaineet parantavat merkittävästi suorituskykyä.....	1	2	3	4	5
20. Dopingin käyttö tulisi sallia ammattimaisessa urheilussa.....	1	2	3	4	5
21. Doping käyttö tulisi kriminalisoida.....	1	2	3	4	5
22. Dopingin vastainen työ ei ole turhaa, vaikka sillä ei urheilua pystyttäisikään täydellisesti puhdistamaan.....	1	2	3	4	5
23. Dopingvalistus on tehokkaampaa kuin dopingtestaus.....	1	2	3	4	5

24. Nykyiset dopingrangaistukset eivät ole riittävän ankaria.....	1	2	3	4	5
25. Doping tulisi sallia kokonaan.....	1	2	3	4	5

**26. Lisäkö opas tietämystäsi antidopingasioissa
(Rastita oikea vaihtoehto)**

- Merkittävästi?
- Vähän?
- Ei lainkaan?
- En osaa sanoa

**27. Onko antidopingoppaalla vaikutusta sinun valintoihisi urheilijana?
(Rastita oikea vaihtoehto)**

- Oppaalla ei ole vaikutusta
- Oppaalla on vähän vaikutusta
- Oppaalla on huomattava vaikutus
- En osaa sanoa

**YLEISET KYSYMYKSET
(Rastita oikea vaihtoehto)**

28. Oletko ollut dopingtestissä?

- Kyllä
- En

29. Onko sinulle tarjottu dopingaineita?

Ei

Kyllä, kuka tai mikä taho _____

30. Onko mielestäsi omassa lajissasi mahdollisuutta päästä huipulle ilman dopingia?

Mielestäni ei ole mahdollisuutta

Mielestäni on mahdollisuus

31. Oletko käyttänyt dopingaineita urheilusuorituksen parantamiseen?

En ole käyttänyt

Olen käyttänyt

Lasten (9-12) ja nuorten (13-19) urheiluseuratoiminta. Alla on joukko väittämiä lasten ja nuorten liikunnan urheiluseuratoiminnan merkityksestä. Rengasta mielestäsi sopivinta vaihtoehtoa vastaavaa numero kussakin kohdassa.

Täysin samaa	Samaa	Ei samaa eikä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä

32. Lasten ja nuorten urheiluseuratoiminta;

ohjaa terveisiin elämäntapoihin.....	1	2	3	4	5
ohjaa vilppiin	1	2	3	4	5

ihannoi väkivaltaista käyttäytymistä..1	2	3	4	5	
aiheuttaa terveydellisiä ongelmia..... 1	2	3	4	5	
kannustaa liikunnalliseen elämäntapaan..... 1	2	3	4	5	
on kallis harrastus..... 1	2	3	4	5	
johtaa kiellettyjen aineiden (doping) käyttöön..... 1	2	3	4	5	
parantaa kansanterveyttä..... 1	2	3	4	5	
edistää kaupallistumista 1	2	3	4	5	
kasvattaa reiluun peliin..... 1	2	3	4	5	
aiheuttaa ympäristöongelmia..... 1	2	3	4	5	
kasvattaa suvaitsevaisuuteen..... 1	2	3	4	5	
korostaa kilpailullisuutta	1	2	3	4	5
näkyä liian paljon mediassa	1	2	3	4	5
(radio, Tv, lehdistö)..... 1	2	3	4	5	
aiheuttaa syrjäytymistä..... 1	2	3	4	5	
vahvistaa tasa-arvoa..... 1	2	3	4	5	

Ammattimainen huippu-urheilu. Alla on joukko väittämiä ammattimaisen huippu-urheilun merkityksestä. Rengasta mielestäsi sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero kussakin kohdassa.

Täysin	Ei samaa	Täysin
samaa	Samaa eikä	Eri eri
mieltä	mieltä eri mieltä	mieltä mieltä

33. Ammattimainen huippu-urheilu;

ohjaa terveisiin elämäntapoihin..... 1	2	3	4	5
ohjaa vilppiin 1	2	3	4	5

ihannoi väkivaltaista käyttäytymistä... 1	2	3	4	5
aiheuttaa terveydellisiä ongelmia..... 1	2	3	4	5
kannustaa liikunnalliseen elämäntapaan 1	2	3	4	5
on kallista..... 1	2	3	4	5
johtaa kiellettyjen aineiden..... 1	2	3	4	5
(doping) käyttöön..... 1	2	3	4	5
parantaa kansanterveyttä..... 1	2	3	4	5
edistää kaupallistumista 1	2	3	4	5
kasvattaa reiluun peliin 1	2	3	4	5
aiheuttaa ympäristöongelmia..... 1	2	3	4	5
kasvattaa suvaitsevaisuuteen..... 1	2	3	4	5
korostaa kilpailullisuutta..... 1	2	3	4	5
näkyvä liian paljon mediassa				
(radio, Tv, lehdistö)..... 1	2	3	4	5
aiheuttaa syrjäytymistä..... 1	2	3	4	5
vahvistaa tasa-arvoa..... 1	2	3	4	5

34. Onko dopingtestaus mielestäsi tarpeellista nuorten sarjoissa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

35. Käytetäänkö sinun mielestäsi dopingia nuorten urheilussa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

36. Mikä on mielestäsi tehokkain väylä toteuttaa dopinginvalistusta?

(Rastita kolme tehokkainta väylää)

Koulu

Lajiliitto

Valmentaja

Lääkäri

TV

Radio

Sanomalehti

Kirjat

Vanhemmat

Ystävät

Toiset urheilijat

Jokin muu; mikä? _____

Ei mikään väylä

37. Millainen kuva sinulla on nykyisestä huippu-urheilusta?

(Kirjoita käsityksesi varattuun tilaan ja tarvittaessa lomakkeen kääntöpuolelle.)

KIITOS JA MENESTYSTÄ URHEILUSSA!

LIITE 4: TEEMAHAASTATTELULOMAKE

ADT:N DOPINGKYSELYN JA OPPAAN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Haastateltavan on tarkoitus tutustua aineistoon vielä etukäteen, jonka jälkeen arvioidaan aineiston vaikuttavuutta.

1. Haastateltavan tausta

- Ammatti ja työn lyhyt kuvaus
- työhistoria
- ketä opettaa/valmentaa jne

2. Yleisarvosana oppaalle

- Oliko jotain turhaa/lisättävää

3. Mitä haluaisit erityisesti nostaa esiin?

- miksi?

4. Miten arvioisit materiaalin merkityksen omassa työssäsi?

- onko käytetty opetuksessa jne.

5. Miten näet a) normittamisen merkityksen nuorten urheilussa
b) kasvattamisen

6. Urheilulukiolaisten arvopohja

- uskotaanko omiin mahdollisuuksiin puhtain keinoin
- kuinka totaalista/ei vakavaa urheilu on lukiolaisille – onko lajien välillä eroja
- taustatekijöiden ja ympäristön merkitys
- * valmentaja, vanhemmat

7. Dopingongelma ylipäänsä?

- ongelma vai ei?
- näkyykö koulussa?
- ongelmat, ratkaisut jne.